

4
2016

liturgijsko-pastoralni list
ŽIVO VRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • GOD. XXXIII. • CIJENA: 13 KN

Duhovna djela milosrđa – I.

od 10. travnja do 7. svibnja 2016.

4 • 2016

God. XXXIII. (2016.)
Liturgijsko-pastoralni list
za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Ante Crnčević

Uredničko vijeće:
mons. Ivan Šaško,
Ante Crnčević, Petar Bašić,
Ivan Čurić, Ivica Žižić

Predsjednik uredničkog vijeća:
mons. Ivan Šaško

Uredništvo:
Ante Crnčević, Ivan Andrić,
Vječna Tadić Stepinac

Grafička priprema:
Tomislav Koščak

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Ksaverska cesta 12a
10000 ZAGREB

Telefon: 01 5635 050
Faks: 01 5635 051
e-mail: hilp@hilp.hr
www.hilp.hr

Tisak:
Grafika Markulin, Lukavec

MOTIV NA NASLOVNICI:
V. Blažanović:
Silazak Duha Svetoga
na apostole, 2003.

ISSN 1331-2170 – UDK 282

ŽIVO VRELO

urednikova riječ

1

- ☐ Milosrđe i djela Duha

naša tema: Duhovna djela milosrđa – I.

2

- ☐ Neuka poučiti i grješnika ukoriti
I. Šaško
- ☐ Dvoumna savjetovati
A. Crnčević
- ☐ Caravaggio: poticaj na milosrđe
pokazujući nemilosrdnost
I. Šaško

otajstvo i zbilja

20

- ☐ Biblijska razmišljanja:
I. Raguž, S. Slišković, D. Runje,
A. Vučković, I. Šaško

- ☐ Treća vazmena nedjelja
- ☐ Četvrta vazmena nedjelja
- ☐ Peta vazmena nedjelja
- ☐ Šesta vazmena nedjelja
- ☐ Uzašašće Gospodinovo

trenutak

40

- ☐ Molitve za svećenička i redovnička zvanja

Milosrđe i djela Duha

Dijeleći tegobu vremena u kojemu se nižu zla prijeteeće snage i u kojemu je svakodnevno suočen s nesigurnošću, neizvjesnošću i strahom, suvremeni čovjek započinje iznova prevladavati sumnju u Božju neosjetljivost spram trpljenja i zla te traži putove na kojima će biti moguće ljubavlju pobijediti sve plodove zla. Otvarajući se Bogu i njegovu djelovanju, čovjek danas otkriva Božje milosrđe jasnije negoli njegovu mudrost i uzvišenost. Spoznaje da se On otkriva svijetu pun milosrđa te da se put vjere ne može odvojiti od življenja milosrđa, koje postaje lijek ranjenim odnosima među ljudima i poljuljanoj sigurnosti ljudskoga života u svijetu.

Kršćanstvo je u milosrđu prepoznalo svoj put – ne zbog straha i nemoći pred silama svijeta, nego nasljeđujući Isusa Krista, njegovo bezpridržajno predanje i bezuvjetnu ljubav, otvorenu za svakoga čovjeka. Kristov učenik odabire milosrđe kao prvi i pravi put življenja, ne dopuštajući da ono bude tek »pričuvni položaj« ili krajnje rješenje izlaza iz zapletenosti ljudskih odnosa. Kršćanska je duhovnost stoga već zarana stvorila »kodeks milosrdnoga ponašanja«, unoseći milosrđe u sve ljudske odnose i nalazeći mu mjesta u svemu svojem poslanju. Niz od sedam tjelesnih i sedam duhovnih djela milosrđa sažimlje Kristovu poruku u jasan put ljubavi, očitovane u svekolikome životu njegovih vjernika. Poučavati, savjetovati, tješiti, bodriti, praštati, strpljivo podnositi – djela su duhovnoga milosrđa, a Katekizam Katoličke Crkve navodi ih prije djelâ koja se tiču tjelesnoga milosrđa: nahraniti gladne, ugostiti beskućnike, odjenuti one koji trebaju odjeću, pohoditi bolesne i utamničene... (KKC, 2447). Svako doba i svaka životna situacija odabiru pravi redoslijed tih djela jer milosrđe traži uvijek najpreče putove služenja u ljubavi, koja iscjeljuje i preobražava ranjeno.

U Buli najave izvanrednoga Jubileja milosrđa papa Franjo očituje: »Živa mi je želja da kršćanski narod, tijekom Jubileja, razmišlja o *tjelesnim i duhovnim djelima milosrđa*. [...] Isus nam u svojem propovijedanju stavlja pred oči djela milosrđa, kako bismo mogli shvatiti živimo li ili ne kao njegovi učenici.« (MV, 15) U ovoj rukoveti misli, nadahnutih vazmenim hodom Crkve, zaustavili smo se pred prvim trima djelima duhovnoga milosrđa – dvoumna savjetovati, neuka poučiti, grješnike ukoriti – združenih u *blizinu* s onima koji su potrebiti potpore drugih u svome traganju i rastu.

Urednik

Neuka poučiti i grješnika ukoriti

Ivan Šaško

Unizu od sedam duhovnih djela milosrđa prva se odnose na pogled prema drugima, pozivajući na budnost koja se sastoji od sućuti i ljubavi prema onima koji trebaju sigurnost, koji nemaju dovoljno spoznaje ili griješe. Poteškoća s duhovnim djelima milosrđa leži i u gotovo neizbježnosti uspoređivanja. Mislim na stav da ta djela ostavljaju dojam da se netko predstavlja boljim, superiornijim nad drugima.

Neuka poučiti

Nema dvojbe da je »poučavanje neuka među najljepšim i najhrabrijim oblicima milosrđa, jer pridonosi da ljudima bude darovano veliko dobro: sloboda«. Aristotel je ljubav definirao jednostavnom rečenicom: »Željati dobro za drugoga«, da drugomu bude dobro. U tome se smislu i neukost, neznanje, može smatrati zlom.

Istina je i to da je neukost često uzrok ropstva i da je neznanje podložnik snaga gospodara.

U tome smislu vrijedi naglasiti da neukoga poučiti znači učiniti »intelektualno djelo ljubavi« (bl. A. Rosmini).

Nije teško dobiti dojam da se znanje ne tiče iskazivanja kršćanske ljubavi. Štoviše, prevladava stav da je samo briga za siromašne i one koji trpe istinsko djelo milosrđa te da se kršćanska ljubav izražava samo dobrovoljnim radom u takvim sredinama. U tome se kriju barem dvije pogreške: vjerovanje da se ljubav tiče samo materijalnoga dobra i stav da kršćanska ljubav nema nikakve veze s intelektualnim životom. No, nema dvojbe da je »poučavanje neuka među najljepšim i najhrabrijim oblicima milosrđa, jer pridonosi da ljudima bude darovano veliko dobro: sloboda« (G. Ventimiglia). Aristotel je ljubav definirao jednostavnom rečenicom: »Željati dobro za drugoga«, da drugomu bude dobro. U tome se smislu i neukost, neznanje, može smatrati zlom, a Sokrat ju je nazvao izvorom svih zala. Istina je i to da je neukost često uzrok ropstva i da je neznanje podložnik snaga gospodara. U tome smislu vrijedi naglasiti da neukoga poučiti znači učiniti »intelektualno djelo ljubavi« (bl. A. Rosmini).

Hrvatska riječ *neuk* može misao odvesti u dva smjera: prema onomu tko nije učen i prema onomu tko nije poučen. U ovome djelu nije riječ o odnosu nekoga tko vrijedi više i onoga tko vrijedi manje. Anselm Grün uočava da njemačka riječ za poučavanje, 'lehren', proizlazi iz korijena 'lais', što znači: znam, vidio sam, osjetio sam na svojoj koži. Djelo milosrđa tiče se otvaranja očiju nekomu tko nešto nije iskusio, a za njega je važno. Tim djelom ne postavljam se iznad drugoga, nego mu pokazujem, kako bi on sâm gledao i vidio u svjetlu koje mu pomaže u dobru. U tome je smislu i služba učitelja u školi djelo milosrđa. Nameće se zaključak da je poučavanje poglavito »škola pogleda koja se ostvaruje s pomoću riječi«. Riječi su poput ključeva koji otvaraju oči i tiču se ljudskoga bića, njegova srca. Filozof Sokrat je učiteljsku ulogu vidio na tragu onoga što čini primalja: pomaže da na svijet dođe ljudsko biće, da se očituje otajstvo života.

Tumačeći tko bi bili neuki, Catherine Aubin postavlja pitanje nisu li upravo oni koji danas poučavaju zapravo neuki, jer prenose često samo određene spoznaje, ali ne i životnost, nutarnju životnu istinu. Ona se osvrće na glasovitu sintagmu Nikole Kuzanskoga koji govori *de docta ignorantia*, o učevoj neukosti, jasno dajući do znanja da je čovjek ograničen u svojem znanju i ne može spoznati apsolutnu istinu. Mudro je stoga prepoznati i priznati tu ljudsku nesposobnost, nego biti umišljen. Mudar je čovjek koji iskustvom zna da ne može obuhvatiti sunčanu svjetlost i to ne zbog toga što ona ne bi postojala, nego zbog toga što ta svjetlost nadmašuje našu sposobnost gledanja. To još više vrijedi za Istinu, za Boga, pri čemu je nužan stav poniznosti.

U Evanđeljima se mogu pronaći tri kategorije koje se mogu ticati ovoga djela milosrđa: 1. *oni koji ne znaju da ne znaju* – primjer je apostol Petar koji ispovijeda vjeru u Krista jer je dotaknut nebeskom objavom, ali brzo nakon toga izriče riječi koje su potpuno u suprotnosti s prijašnjom ispovijedi (usp. Mt 16, 16. 21-23) i proizlaze iz ljudskoga razmišljanja; 2. *oni koji znaju da ne znaju* i traže – primjer je Nikodem kojemu usvojeno znanje nije postalo zaprjekom za daljnje traženje; on ne poznaje način djelovanja Božjega Duha i otkriva se da je kao učen zapravo neuk; on pokazuje da je susret s otajstvom novo rađanje (*re-nascere*) koje postaje prepoznavanje (*re-cog-noscere*), nova spoznaja Oca; 3. *oni koji znaju da znaju* – primjer je velik broj ljudi koji su smatrani stručnjacima u pojedinim područjima, koji ostavljaju dojam da vladaju materijom; među njih se mogu svrstati i farizeji, pismoznanci, zakonoznanci, starješine, svećenici...

Sve tri kategorije Isus je susreo kao dvanaestogodišnjak u Hramu, kada su svi ostali zadivljeni jer su susreli novost. Isus sije sjeme istine koja ih oslobađa od privida o njihovu znanju, a kasnije otkriva tko su istinski 'znalci': maleni, neznatni i neuki, kojima je otkrivena Očeva mudrost, a koji su na tu objavu odgovorili ljubavlju i zajedništvom.

Ljudska znanost daje sredstva s pomoću kojih se formulira, izražava iskustvo, ali sama, bez Božjega dara (milosti) ne može posredovati znanje koje oslobađa, unosi radost, spašava. U srcima malenih i nesigurnih, siromašnih i neukih postoji snaga Isusove prisutnosti koja lomi zaprjeke oholosti i uznositosti. U tome smislu govorljiva je slika apostola Ivana koji svoje uho stavlja na Isusovo srce; on je učenik kojega je Isus ljubio.

Biblijskih utemeljenja i primjera za ovo duhovno djelo milosrđa ima uistinu puno, kako u Starome tako i u Novome zavjetu. No, kršćanski crkveni smisao zacijelo dugujemo lijepome prizoru iz Djela apostolskih, kada Filip, vidjevši da čita Knjigu proroka Izaije, pita Etiopljanina: »Razumiješ li što čitaš?« (Dj 8, 30) Ovaj mu odgovori: »Kako bih mogao, ako me tko ne uputi?« Dakle,

Poučavajući učenike i uvodeći ih »u svu istinu« Krist im objavljuje svoju ljubav. Istina i ljubav postaju jedan dar.

Apostol Ivan na Učiteljevim grudima; samostanska crkva u Heiligkreuztal, Njemačka, oko 1310.

postoji važna uloga voditelja, oblikovatelja i odgojitelja savjesti u sukladnosti s Božjom riječju. Pritom se treba spomenuti i Isusove riječi da se njegovi učenici ne dopuste zvati učiteljima (usp. *Mt* 23, 10) jer samo je Krist Učitelj. Zapravo, sve što kršćani čine uvijek čine u odnosu na Krista.

S druge strane, postoji i temeljna zadaća poučavanja i davanja odgovora svima koji traže razloge nade koja je u nama (*1Pt* 3, 15). Osjećamo koliko je danas važno voditi ljude u otkrivanje istine i konačnoga smisla postojanja, kako o tome piše enciklika *Vjera i razum* sv. Ivana Pavla II. (br. 102). Papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Radost evanđelja* napominje da postoje stanoviti red važnosti, objavljene istine koje izražavaju srce Evanđelja. U toj se jezgri nalazi ljepota spasiteljske Božje ljubavi, očitovane u Isusu Kristu, Evanđelje poziva da čovjek odgovori Bogu koji ljubi i spasava, prepoznajući ga u bližnjima i izlazeći iz sebičnosti, da bismo tražili i našli dobro za druge (usp. br. 36 i 39).

U raspravama koje je imao Isusa sa svojim sunarodnjacima na površinu izlaze tri vidika onoga tko poučava: a) *rabbi* što otkriva odnos gospodstva i prevladavanja učitelja nad učenicima te ovisnosti učenika o učitelju; Isus naglašava jednakost svih kršćana; b) u počecima monaškoga načina života govorilo se o duhovnome očinstvu, ali je postojao velik oprez prema onima koji su to 'očinstvo' također shvaćali kao višu razinu od drugih; Matej rabi riječ *kathegetes* koja se pridavala Aristotelu, a tiče se učitelja filozofa, duhovnih savjetnika i voditelja savjesti; važno je reći da nijedan čovjek ne može raspolagati savješću drugoga čovjeka.

Poučavati neuke ne događa se povećavanjem pojmovnih spoznaja koliko pomaganjem osobama u njihovoj vjeri, to jest da žive svoj život oslonjeni na vjeru. To je učenje umjetnosti življenja u svjetlu Božje prisutnosti. Ne učiniti to, značilo bi da se drugima ne želi darovati sreća. Neuki mogu biti ne samo ljudi koji nisu susreli Krista, nego i oni koji su doživjeli teške udarce i nose duboke rane, zbog neprimjerenoga življenja nas kršćana; oni koji su istrgnuti s korijena vjere i nalaze se u raznim traženjima koja ne dovode do mira i zadovoljstva. Takvim je ljudima važno pomoći vidjeti svoj život u svjetlu Radosne vijesti, jer kršćanski nauk nipošto nije apstraktan, nego je hod prema istinskomu životu.

Grješnika ukoriti

Grčko ime za grijeh i griješenje (*hamartanein*) upućuje na sliku promašaja, na izgubljenost pravoga puta. Veza između grijeha i pogriješke u hrvatskome je tako bliska i očita na razini nazivaka. Sama želja da se nekoga ukori, opomene, upozori, ne smije proizlaziti iz zauzetoga stava dijeljenja ljudi na grješnike i one koji nisu grješnici. Sveti nas Pavao, navodeći riječi *Ps* 13, otklanja od takvoga pristupa: »Nema pravedna ni jednoga, nema razumna, nema ga tko bi Boga tražio. Svi skrenuše, svi se zajedno pokvariše, nitko da čini dobro – nijednoga nema.« (*Rim* 3, 10-12) Ako je tako, možemo li koristiti grješnike, a da ne budemo slijepi vođe slijepaca, kako upozorava Isus (usp. *Mt* 23, 16)?

To je djelo milosrđa koje se nadahnjuje na onome dijelu Evanđelja po Mateju u kojemu se razmatraju sukobi unutar zajednice. Naglasak se s pravnoga područja premješta na crkvenu, ekleziološku razinu. Dakle, ako netko

od članova zajednice pogriješi, treba ga najprije upozoriti nasamo. Ako ne poslušaj, valja to učiniti pred svjedokom ili svjedocima. Kao treći stupanj odnosi se na zajednicu (usp. *Mt* 18, 15-17).

Taj postupak, zvan *correctio fraterna* (bratska opomena, upozoravanje, ispravljanje), pokazuje dostatnu mjeru prepoznavanja stvarnih okolnosti i primjenjivosti. No, važno je uvidjeti da to upozorenje nema oblik osuđivanja, nego služenja istini jer se prema grješniku ne odnosi kao prema neprijatelju, nego kao prema bratu (usp. *2Sol* 3, 15). Pristup treba biti čvrst (usp. *1Pt* 1, 13), ali bez jarosti i srdžbe (usp. *Ps* 6, 2) i bez želje da se nekoga ponizi. Ipak, istina je: »Isprva se doduše čini da nijedno odgajanje nije radost, nego žalost, ali onima koji su njime uvježbani poslije donosi mironosni plod pravednosti.« (*Heb* 12, 11)

Bratska opomena zahtijeva razlučivanje: izabrati prikladan trenutak; učiniti tako da u bratu ili sestri poraste poštovanje, a ne da se umanjuje; izbjeći da je opominjanje jedini odnos s dotičnim; treba se ticati uistinu važnih pitanja; cilj treba osloboditi drugoga, sa sviješću da je svaki vjernik grješnik.

Psihologija nas uči da je poželjan pristup koji nosi poruku u prvome licu, jer ne napada, nego očituje razumijevanje (na primjer: »Imam osjećaj da odluke koje si donio, put kojim ideš, nije za tebe dobar; nije mi svejedno što te vidim takva.«). Time se čuva sloboda drugoga i poštuje njegovo dostojanstvo. Isus govori o tome da se nastoji »zadobiti brata«. Time ne kaže da nekoga trebamo pridobiti za sebe, nego ga dobiti za život, za Krista. Anselm Grün o tome piše: »Ukoriti onoga tko pogriješi djelo je milosrđa samo kada se onaj tko griješi osjeti pobjednikom; kada mu se otvore oči i uspije svoj život promatrati na drukčiji način; kada se ponovno diže i uspije ići vlastitim putem ojačan i ispunjen pouzdanjem.«

No, zašto bi trebalo ukoriti grješnika? Pitanje je to našega vremena, u kojemu se nastoji sačuvati sloboda drugoga, njegova volja, a najviše što se može jest dati savjet, ponuditi, ali nipošto upozoravati ili opominjati. Rašireno je mišljenje da je svaka osoba sama sebi sudac i nitko nema pravo zadirati u tuđi život, ako ga to netko ne zatraži. Istodobno smo svjesni da taj stav 'neutralnosti' zahvaća u neke odnose i da šutnja nije nipošto neutralna. Opravdano se pitati u čemu ima više poštovanja: u osudi koja se ne izriče, nego ostaje u šutnji, ili u preuzimanju odgovornosti kojom se nastoji pomoći?

»Isprva se čini da nijedno odgajanje nije radost, nego žalost, ali onima koji su njime uvježbani poslije donosi mironosni plod pravednosti.«
(*Heb* 12, 11)

Giuliano Vangi, detalj
ambona u svetištu sv. Pija
iz Pietrelcine, San Giovanni
Rotondo, Italija, 2004.

Ukoriti grješnika djelo je koje
čovjeka vraća njemu samomu.

Mino Maccari:
Osobe i odnosi, 1980. (detalji).

varavanje?) da to na nas ne utječe, nego da slobodno i posve samostalno donosimo odluke. Tako bi i onaj tko opominje prekoračio tu umjetnu granicu individualnosti. Na to je osjetljivo vrijeme u kojemu je samodostatnost postala zagovarano pravilo, izloženo velikom broju tjeskoba i nesigurnosti. Tako se i to djelo milosrđa nalazi u narušenoj uzajamnosti i u slabljenju brige jednih za druge (ljubavi). Ukoriti nekoga ne znači osloboditi se drugoga nekom osudom, nego mu pomoći zbog ljubavi prema njemu.

Papa Benedikt XVI. govorio je o 'duhovnoj anesteziji' koja osljepljuje za trpljenja bližnjih. Ne šutjeti – iz ljubavi – istinsko je djelo ljubavi, a ne učiniti to nije poštivanje, nego ravnodušnost. Znamo dobro da se ljudi boje onih kojima se ništa ne smije reći ni prigovoriti. Evanđelje nas pak uči da čišćenje mladica, da obrezivanje stabala ne služi njihovu slabljenju, nego jačanju i donošenju većega roda.

Ukoriti grješnika djelo je koje čovjeka vraća njemu samomu, dok »mentalitet siromašan ljubavlju« (M. M. Zuppi) želi pokazati da bi to bila uvrjeda pojedincu. Isus voli svakoga čovjeka i daje vrijednost pojedincu, počevši od onih koji su postali 'bezlični', bez vlastite osobnosti, poput robova. Isus želi da svi imaju ime, lice, prepoznatljivu vrijednost. Tako je Evanđelje prelijepa povijest imena i osoba koje dobivaju na važnosti, jer su ljubljene. Zato se Isus razlikuje od učitelja svoga vremena koji su korili, optuživali, osuđivali u strogosti i nepopustljivosti, ne obazirući se na ono što sami žive. Madeleine Delbrêl ih opisuje kao ljude koji »uvijek govore da služe, ali s držanjem zapovjednika; da te poznaju, ali s držanjem profesora; da te prihvaćaju, ali unutar pravila; da te vole, ali nalik odnosima u ostarjelome braku«. Tako Isus kori 'pravedne' koji ne vide svoj grijeh, a prihvaća grješnike koji dolaze k njemu s kajanjem.

Na tragu razmišljanja Abbé Pierra, može se reći da je pakao čovjek koji bježi od bilo kakve opomene i ukora. Samo ljubav prepuna čežnje zna prepoznati grijeh i od njega osloboditi. Ne kori se nekoga zbog apstraktne savršenosti, nego da bi ga se oslobodilo od zla. Savršenost o kojoj govori Isus uistinu je različita od savršenosti onih koji su prepoznati u farizejskim nastojanjima. Za Isusa savršenost nije model bez pogriješaka, nego je savršenost ljubav, odnosno milosrđe. Zanimljivo je i vrijedno razmišljanja blaženstvo iz Knjige o Jobu: »Blago čovjeku koga Bog odbaci (koga Bog ispravlja)!« (Job 5, 17) Sveti Augustin pak veli: »Neka čovjek milosrdem ispravi ono što može; ono što ne može ispraviti neka strpljivo podnosi i plače i uzdiše s ljubavlju.« Problem nije, stoga, tko sam ja da bih nešto prigovorio drugomu, nego je bit u odgovornosti i slobodi u ljubavi. Samo ljubav oslobađa straha i daje nam riječi koje mogu dirnuti te voditi u obraćenje srca i života. ■

I sami smo svjesni da nam je svakodnevno potrebno tuđe mišljenje i savjet, jer sami se ne možemo dobro usmjeravati niti nositi s brzim promjenama okolnosti. No, u tim našim traženjima kao da se želi sačuvati dojam (samoza-

Dvournna savjetovati

Ante Crnčević

Duhovna djela milosrđa vode kršćansku životnost dalje od preobrazbe narušene društvene pravednosti te smjeraju k stvaranju »nutarnjega bogatstva« osobe, približavajući se ljudima na intimniji način nego što se to ostvaruje pružanjem 'kruha' ili 'čaae'. Osim fizičkoga ili 'ekonomskoga' siromaštva postoji, naime, i kulturalno (primjerice glede nedostupnosti obrazovanja), socijalno (razni oblici osamljenosti ili diskriminiranosti) te duhovno siromaštvo, koje u našem zapadnom svijetu predstavlja sve veće teškoće.

Kršćanska dobrotvornost, izrasla iz ljubavi očitovane u Kristu, izgradila je osjetljivost za one koji su na poseban način potrebiti sućutnosti i pomoći drugih. Uz *tjelesna djela milosrđa*, koja nas pozivaju na brigu za gladne, žedne, siromašne, napuštene, bolesne i utamničene, kršćanska je duhovnost izgradila i osjetljivost za duhovna djela milosrđa, osjetljivost za one koji su potrebiti savjeta, pouke, opomene, utjehe, oproštenja, strpljivosti i molitve. Govor o milosrđu može, naime, lako skliznuti u opasnost sužavanja njegovih granica, odnosno u opasnost postavljanja granica milosrđu, reducirajući ga na djela kojima smo okrenuti siromašnima, beskućnicima, gladnima... Takvi, pak, redovito nisu uz nas. Nisu dio 'naših' života. Susrećemo ih 'usput', pa i djelo milosrđa može ostati 'usputno'; činimo ga, a da ono nije dio našega života. Sva ta djela plod su istoga milosrđa, istoga Kristova poziva na »veću pravednost« (usp. Mt 25). Ona se očituje u traženju životnih mjesta za činjenje dobra, kako bi dobrota i ljubav preobrazile svijet u ljepotu Božjega kraljevstva.

Niz od sedam duhovnih djela milosrđa (dvournna savjetovati; neuka poučiti; grješnika pokarati; žalosna i nevoljna utješiti; uvrjeđu oprostiti; nepravdu strpljivo podnositi; za žive i mrtve Boga moliti) dovodi nas u susret ljudima koji su nam znatno bliži. Susrećemo ih na neposredniji način, dio su našega života, naših odnosa, naših susreta, željenih i neželjenih. Nadalje, potrebiti takvih djela milosrđa ne tvore neku posebnu socijalnu skupinu; ne osjećaju se ugroženima i malo tko ih smatra potrebitima. To su ljudi naše svakidašnjice. Ne treba ih tražiti negdje daleko od nas. To su oni među koje se i sami ubrajamo. Ipak, potrebe takvih teže je zamijetiti i za takva djela milosrđa teže se odlučiti. Nije potrebno pojašnjavati da je lakše pristupiti siromahu, nego ožalošćenomu; gladnomu nego onomu koji je opterećen sumnjom ili zabludom; beskućniku nego onomu koji je potrebit našega oproštenja...

Upravo stoga potrebno je širiti pogled u razumijevanju milosrđa i umjeti prepoznati potrebite koji nisu ni gladni, ni žedni, ni utamničeni, ni bolesni... Duhovna djela milosrđa vode kršćansku životnost dalje od preobrazbe narušene društvene pravednosti te smjeraju k stvaranju »nutarnjega bogatstva« osobe, približavajući se ljudima na intimniji način nego što se to ostvaruje pružanjem 'kruha' ili 'čaae'. Kard. W. Kasper u tome smislu govori o neodvojivosti tjelesnih od duhovnih djela milosrđa te razlikuje četiri oblika siromaštva. Osim fizičkoga ili 'ekonomskoga' siromaštva postoji, naime, i kulturalno (primjerice glede nedostupnosti obrazovanja), socijalno (razni oblici osamljenosti ili

diskriminiranosti) te duhovno siromaštvo, koje u našem zapadnom svijetu predstavlja sve veći problem: »dezorijentiranost, nutarnja praznina, neutješnost i beznadnost, očaj, gubitak smisla vlastite egzistencije, moralna i duhovna zabludjelost, sve do duševne zapuštenosti« (*Milosrđe*, 185). U takvome gledanju kršćansko se milosrđe ne zadovoljava brigom za 'goli' život, nego uvijek traži putove rasta prema »čovječnijemu življenju«, u skladu s dostojanstvom otkupljenoga čovjeka. Papa Franjo podsjeća da je »u prihvaćanju marginaliziranoga koji je ranjen u tijelu i u prihvaćanju grješnika koji je ranjen u duši na kocki naša vjerodostojnost kao kršćana« te podsjeća na riječi sv. Ivana od Križa: »U predvečerje života bit ćemo suđeni po ljubavi.« (Papa Franjo, *Božje je ime milosrđe*, 111).

Tjelesna djela milosrđa oblikovana u kršćanskoj misli pronašla su utemeljenje u 25. poglavlju Matejeva evanđelja, u Isusovoj riječi o posljednjemu sudu, kada će »oni zdesna« čuti: »Dođite, blagoslovljeni Oca mojega! Primite u baštinu Kraljevstvo pripravljeno za vas od postanka svijeta! Jer ogladnjih i dadoste mi jesti; ožednjih i napojiste me; stranac bijah i primiste me; gol i zaogrnušte me; oboljih i pohodiste me; u tamnici bijah i dođoste k meni.« (*Mt 25, 34-36*)

Duhovna djela milosrđa nemaju oslonac u jednome tako zbijenom tekstu; nalazimo ih rasuta po cijelome Svetome pismu, od proročkih i mudrosnih knjiga, preko evanđelja do novozavjetnih poslanica. Kao sustavan nauk i niz pojavljuju se prvi put u spisima kršćanskoga apologetskog pisca Laktancija (†325). Za razliku od pisaca toga doba koji redovito iznose obranu (apologiju) kršćanskoga nauka, Laktancije radije predstavlja sam kršćanski život razumijevajući ga kao živo svjedočanstvo, poimajući život kao najjaču obranu nauka. U promicanju životnoga svjedočenja, kojim se 'opravdava' nauk vjere, on nabroja četrnaest izraza milosrđa: sedam tjelesnih i sedam duhovnih djela. Brojem sedam zacijelo pokazuje usmjerenost vjere prema cjelovitosti života, odnosno zagovara vjeru koja zahvaća cjelokupan čovjekov život, urezujući se u sve životne prilike i sva iskustva.

Sumnja i put spoznaje

Među duhovnim djelima milosrđa u mnogim je popisima na prvo je mjesto stavljeno *savjetovanje dvoumnih*, onih koji su zahvaćeni sumnjom. Savjetovanje dvoumnih stavljeno je prije poučavanja neukih ili opominjanja grješnika, tješnja žalosnih, prije spremnosti za oprostene, pa i prije molitve za druge. Sumnja je prepoznata kao 'kritično' stanje čovjeka, stanje neodlučnosti koje ga čini nesposobnim prepoznati put, nemoćnim za životna djela, nesposobnim zamijetiti ljude pored sebe. Onaj tko živi u sumnji, taj trajno posrće u strah i tjeskobu.

Sumnja, sumnjičavost, nesigurnost, nevjerica, nemoć povjerenja i predanja, potreba za jasnoćom dokaza, potreba za vlastitim osvjeđenjem... Mogli bismo nabrajati nijanse i lica sumnje te pronalaziti razloge da se protiv nje borimo, ali i stanovitu potrebu da ju u sebi 'negujemo'. Ona može biti dragocjen put k dubljoj spoznaji. Sumnja

Rasvjetljeni istim Duhom...

Duccio di Buoninsegna,
detalj prikaza apostola,
Katedralni muzej, Siena,
Italija. 1308.

uvijek propituje razloge sigurnosti i uvjerenja. »Ako ti nije jasno ono što ti govorim i ako sumnjaš u istinitost onoga što govorim, nastoj barem ne sumnjati da sumnjaš u moje riječi; i ako si siguran da sumnjaš, potraži razloge zbog kojih si siguran.«, pisao je sv. Augustin (*De vera religio*, 39, 73). Pjesnik Erich Fried savjetuje: »Ne sumnjaj u onoga tko ti kaže da se ne boji. Ali boj se onoga tko kaže da ne sumnja.«

Sumnju katkada smatramo manom, a katkada ju prihvaćamo kao vrlinu. U iskustvu vjere sumnja se općenito poima kao nedostatnost sigurnosti, kao nemoć opredjeljenja ili kao slabost vjere, dok ju na području spoznaje prihvaćamo kao kritički stav i metodički put prema znanju i sigurnosti u istinu. Od kada ju je Descartes u svojim *Metafizičkim meditacijama* uveo kao metodički princip spoznaje, sumnja je zadobila mjesto među intelektualnim vrlinama jer ju se smatra bliskom razboritosti, mudrosti, sposobnosti koja stoji nasuprot lakovjernosti. Sumnja je u takvome gledanju dobila na cijeni, pa je sve teže zamijetiti stanja u kojima sumnja postaje zaprjekom spoznaji i gajenju odnosa povjerenja.

Pozivajući ljude na duhovna djela milosrđa, a među njima dajući prvo mjesto savjetovanju dvoumnih, onih koji zdvajaju, kršćanska mudrost i duhovnost čuvaju raznolika iskustva sumnje i(li) zdvajanja. Poniranje u otajstvo Boga, u Istinu, nerijetko prolazi kroz iskustvo sumnje. Stoga je sumnja dragocjeno iskustvo. Duhovnost katkada savjetuje sumnju, ali pritom ne zaboravlja pratiti ju savjetom. Dati prostor sumnji i savjetovati u sumnji dva su neizostavna dijela istoga puta. Sumnja tako može biti put rasvjetljenja, način nadvladavanja vlastitih nesigurnosti. Sumnjati, zdvajati, osjećati nesigurnost, susretati nemoć vlastite vjere... ipak nisu sasvim identična iskustva. *Sumnja* je dvojako iskustvo. To kazuje i sama riječ, posebice njezina zamjedbenica *dvojba*.

Hrvatski jezik uspijeva ta stanja izreći različitim pojmovima. Mogli bismo, naime, značenjski razlikovati *dvojbu* i *sumnju*. Dvojba ili dvoumnost jest neodlučnost, nesigurnost u razabiranjima i razlučivanju između dvoga. Upravo to izriče i latinska riječ *dubium*. U njezinu korijenu nalazimo *duo*, dva, pa i glagol *dubitare* znači: dvojiti, zdvajati. Jednaku tvorbu riječi nalazimo i u grčkome glagolu *doiazein*: dvojiti (od *dyo*, dva). Romanski će jezici, oslonjeni na latinski korijen, sumnju izricati poglavito kao dvojnost: tal. *dubbio*, franc. *doute*; šp. *duda*, port. *dúvida*; slično će i engleski oblikovati riječ *doubt*, dok u njemačkome nalazimo prevedenicu *Zweifel* (od *zwei*, dva). Zdvajanje, kao iskustvo nesigurnosti pred izborom, ipak ne mora prolaziti kroz *sumnju*. Zdvajanje ili dvoumljenje potrebni su i iz njih je lako izaći ako se stekne dodatno uvjerenje, rasvjetljenje, dokazivanje.

Sumnja zatvara pogled
i okreće nas nama samima.

Emilio Greco: Lice,
terakota, 1953.

Sumnja je drukčije iskustvo. Razlikujemo ga od dvojbe i neodlučnosti. U riječi *sumnja* zamjećujemo glagol *misлити*, *mniti* i prefiks *su-*, na temelju kojega se iskustvo sumnje može raznoliko interpretirati. On može nositi značenje socijativnosti, pa bi sumnja, kao kritičko promišljanje, mogla biti zajedništvo u 'mišljenju', kao što sućutnost i suosjećanje grade odnos zajedništva. Ipak našoj današnjoj uporabi riječi bliže je značenje 'približavanja' k misli, pa bi sumnja bio proces koji vodi k misli; tako bi *sumnja* i *mišljenje* bili u odnosu u kakvome su *sumrak* i *mrak*. Sumnja uvodi u misao. Mogli bismo, na temelju prefiksa *su*, razumijevati sumnju kao ono što je tek nalik mišljenju.

U takvome pristupu sumnja nije tek dvoumnost, neodlučnost pri odlučivanju, nego nepovjerenje u misao, u odluku, u riječ, u ono što se vidi, u ono što se vjeruje. Sumnja tako može prerasti u zabrinjavajuće stanje koje u potpunosti ranjava odnos prema životu i sve životne odnose. Crv sumnje može nagristi najpovjerljivije i najsvetije odnose. Sumnja ovdje nije suprotstavljena sigurnosti ili znanju, nego povjerenju. Povjerenje nadilazi znanje jer se oslanja na riječ, na izgrađenost odnosa koji ne moram provjeravati da bih se uvjerio. Sumnja, stoga, ne ranjava samo sigurnost i uvjerenje, ona pogađa povjerenje, odnos povjerenja.

U sumnjama koje nas zatvaraju u nas same i ranjavaju naše odnose, milosrdno djelo savjeta ne tiče se tek prenošenja znanja. Savjet u dvojbi nudi sigurnost znanja, daje oslonac u razlučivanju. No, savjet u sumnji nije preneseno znanje, nego uspostavljen odnos povjerenja. Stoga kršćanska duhovnost, govoreći o savjetovanju onih koji su u sumnji, na prvo mjesto stavlja *vrlinu slušanja*.

Povjerenje i umijeće slušanja

Savjetovati je moguće ondje gdje je prethodno uspostavljeno povjerenje, ondje gdje se stekla sigurnost u iskrenost odnosa. Možda su i mnoge sumnje u koje zapadamo i koje nas okružuju plod upravo ranjenih odnosa, plod nepostojanja iskrenih odnosa, a ne tek plod nemoći naše sigurnosti i uvjerenja. Gdje se živi odnos povjerenja, sâmo življenje odnosa postaje savjetom, osloncem, jer nudi zajedništvo i blizinu životnoga putovanja.

Postoje razni oblici povjerenja, ali miješanje oblika povjerenja može biti zamka i može biti pogubno za radost životnoga putovanja. Kada se ono što pripada povjerljivosti odnosa, primjerice onoga koji pripada obitelji, iznosi drugdje, izvan nepovrjedivoga kruga povjerenja, to je već ranjavanje blizine i povjerenja. No, primjeri mogu biti i sasvim konkretniji i za sve nas životniji: kada se ono što pripada odnosu povjerenja iz svakodnevnih odnosa, primjerice u zajedničkome radu i u nužnosti svakodnevnih susreta, iznosi i izlaže drugdje, to je oskrnjivanje povjerenja i otvaranje prostora sumnji, sumnjičavosti, nepovjerenju. Ne mora pri tom biti riječ o iznošenju onoga što je loše, pa bi to bilo pogrešno jer bi preraslo u ogovaranje; iznošenje i onoga običnoga, svakidašnjega, što pripada zajednici, društvu, kolektivu, radnome okruženju i izlaganje toga drukčijim pogledima, može unositi nepovjerenje i otvarati mjesto sumnji. Gdje postoji povjerenje, grade se i druge

vrline: uzajamno poštovanje, diskrecija, razumijevanje, briga za dobar glas i ugled drugoga, spremnost za pomoć i blizinu, a samo čuvanje odnosa postaje mjestom sigurnosti.

Drugi element do kojega dolazimo u razmišljanju o savjetovanju dvoumnih ili onih koji su u sumnji jest *sposobnost slušanja*. Da bismo bili sposobni za savjetovanje potrebno je najprije izgraditi sposobnost slušanja. Povjerenje i sami iskazujemo onima koji su spremni zaustaviti se, slušati, sustegnuti se od svoje riječi i dati vremena našoj riječi.

Slušanje je zahtjevno umijeće. Ono iziskuje puno više od onoga tko sluša nego od onoga tko govori. Katkada je lakše otvoriti se i govoriti, pa i kada je riječ o najdubljoj intimi, nego biti spreman slušati. Slušanje nije tek preduvjet dobre komunikacije; spremnost za slušanje otvara prostor uspostavi odnosa koji iziskuje puno više od međusobne izmjene riječi i misli. Znademmo svi što znači rečenica: »Ne mogu te slušati.« Takva iskustva pokazuju nam da se u nama znade stvoriti čak i fizička nespremnost, odbojnost prema slušanju, jer ne želimo uspostaviti odnos s osobom koja nam govori. Ne želimo čuti riječ, ne želimo da ona dopre do nas jer ne želimo izgraditi odnos koji bi nas pogađao ili obvezivao.

Slušanje je gostoljubivost (A. Vučković). Slušanjem ugošćujemo drugoga, častimo ga, dopuštamo mu da bude gost našega života, našega životnoga prostora, naših misli, naših stavova. Duboki govor potreban je dubokoga slušanja. Riječi za koje je potrebna hrabrost da bi bile izrečene traže slušatelja koji je hrabar slušati tuđi život i slušanjem pokazati blizinu i povjerljivost. Kao što postoje isprazne riječi, postoji i isprazno slušanje. Ono ne može biti mjesto na kojemu se rađa dobar savjet i prostor u kojem niče odnos povjerenja. Papa Franjo u pozivu na duhovna djela milosrđa propituje upravo našu spremnost na slušanje: »Podsjetimo se na prva četiri djela duhovnoga milosrđa: zar se ona u osnovi ne odnose na ono što smo nazvali 'apostolatom' uha? Približiti se, znati slušati, savjetovati, poučavati prvenstveno svojim svjedočenjem.« (*Božje je ime milosrđe*, 111).

Savjetovanje – poniznost pred drugim

Ako navještaj pripada djelovanju, onda slušanje valja prepoznati kao odricanje. Tko je spreman prignuti uho životu drugoga, njegovim sumnjama, traganjima i nesigurnostima, taj mora najprije odreći se sebe, svoje mudrosti i umijeća govora. Znademmo da slušanje zahtijeva strpljivost s drugima. No, slušanje nas vježba u strpljivosti sa sobom, sa svojim nagnućima, iskuseanjima da već na početku otkrijemo svoje znanje i misli, svoje unaprijed oblikovane odgovore, svoja iskustva... Slušanje nas uči poniznosti kako bi se u njoj mogao stvoriti prostor za druge. Tek kada uspijemo svladati sebe i spoznati da se pozornošću uha možemo približiti onima koji su zapleteni u svoje sumnje i traganja, postat ćemo mjesto gdje se pronalazi savjet. Bez toga svladavanja sebe, savjet može postati načinom uvjetovanja drugoga svojim idejama; može postati sredstvom prisile i nametanja vlastitoga mišljenja. Pa sve da takav 'savjet' bude i prihvaćen, on bi savjetovanoga vodio u opasnost življenja tuđim životom. Savjet izrastao iz slušanja, čuva slobodu drugoga i dopušta mu da se postupno suživi s novošću života koje je potre-

Milosrđe pronalazi put
do ranjenoga
i rastuženoga srca.

s Riječju nisu u njezinu nerazumijevanju, nego u nemoći i nespremnosti slušanja. Isus nas stoga opominje: »Pazite kako slušate!« (Lk 8, 18). Način slušanja presudan je za razumijevanje riječi koja nam je upućena. Prispodoba o sijaču i bačenome sjemenu prispodobljuje naše slušanje plitku, u trnje zraslu ili plodnu tlu, ili pak naše slušanje biva 'usputno' te živi sudbinu zrna koje je bačeno uz put«. Kada smo spremni slušati Riječ, Riječ u kojoj nam je darovan život, tada i naše riječi postaju životvorne, tada i naše slušanje postaje ljekovito, postaje oaza, mjesto sigurnosti jer je mjesto povjerenja.

Sumnje i nesigurnosti života ne traže uvijek siguran i jasan odgovor. Traže katkada tek mjesto gdje će biti iznesene, slušane, prihvaćene, a time oslobođene. Toliko se puta sumnja i nesigurnost oslobađaju i rasplinjuju samim izricanjem ondje gdje je pronađeno mjesto slušanja i povjerenja.

Pozvani na duhovna djela milosrđa, djelo savjeta jest put izgradnje odnosna povjerenja. Sâm odnos povjerenja postaje savjetnikom. Gdje među ljudima koji su životno upućeni jedni na druge nestane povjerenja, sije se sjeme sumnje, crv sumnje nagriza svaku klicu života. Svaka riječ i svaka gesta bivaju gledani s nepovjerenjem te postajemo sumnjičavi prema svemu, pa i prema samome odnosu. Sumnja tako stvara nezdrave odnose te ona ne može biti izliječena sve dok ne budu izliječeni odnosi, sve dok se ne uspostavi povjerenje.

Poziv na djelo savjeta onih koji su u sumnji okreće nas sebi samima i daje nam otkriti naše životne postupke, naše nepovjerenje, riječi i šutnje kojima smo unosili sumnju umjesto povjerenja. Naš svakodnevni život, svakodnevni susreti i odnosi također su prostor milosrđa, onoga koje se ne rađa iz sažaljenja nego iz povjerenja. Stoga razmišljanje o milosrdnome djelu savjeta ne smjera k osposobljavanju i vježbanju svojih sposobnosti u »službi« savjetnika, po modelu 'profesionalnih' savjetnika, nego nastojanje u oblikovanju vlastitoga života i vlastitih životnih odnosa koji će biti mjesto slušanja i povjerenja. To je život koji ne teži da bude savjetnikom. Savjeti se traže najradije kod onih koji će za sebe iskreno reći da nisu ni bolji, ni umniji, ni sigurniji od onih koji im se obraćaju za savjet. Sv. Faustina Kowalska molila

ban. Tu se savjetovanje očituje kao empatija (G. Ventimiglia), strpljivost s drugim kako bi on mogao pronaći vlastiti put.

Kao kršćani imamo milosni dar u kojemu svakodnevno možemo vježbati ovo nadvladavanje sebe u naravnoj želji za priznanjem i željom da naše riječi i naše 'sigurnosti' budu u središtu. Kršćanstvo je oslonjeno na riječ i na slušanje. Dana nam je Riječ, živa Riječ, Bog darovan u Riječi, Riječi koja se svakodnevno naviješta ne samo da bismo bili trajno poučavani, nego i da bismo se svakodnevno vježbali u umijeću slušanja. S razlogom su crkveni oci opominjali da vjera dolazi iz slušanja (*fides ex auditu*). Možda naše poteškoće

je: »Pomozi mi, Gospodine, da moje slušanje bude milosrdno, da budem naklonjena potrebama svojih bližnjih, da moje uši ne ostanu ravnodušne za boli i žalopojke bližnjih.« (prema: W. Kasper, *Milosrđe*, 186).

Svrstavanje pružanja savjeta među duhovna djela milosrđa, trajna je opomena da je savjet čin ljubavi. Ako za pomoć gladnomu nije dostatno pružiti kruh, da bi se to djelo nazvalo milosrdnim, onda zacijelo ni riječ savjeta nije dovoljna da bismo u njoj doživjeli milosrdnu ljubav. Strpljivost, povjerenje, empatija i otvorenost života otvaraju prostore milosrđu i plodnoj ljubavi. Ljudi koje susrećemo u njihovim sumnjama i nesigurnostima postaju nam učitelji u rasvjetljavanju vlastitih nesigurnosti te nam pomažu trajno ponirati u Istinu koja je nam nisu dana u posjed, nego je uvijek pred nama, kao Obećanje, kako bismo, otklanjajući svaku zabluđu o sigurnosti, trajno k njoj hrlili. ■

Caravaggio: poticaj na milosrđe prikazujući nemilosrdnost

Ivan Šaško

 Svetoj godini milosrđa u prvi plan dolaze razmišljanja o milosrđu i poticaji koji vjernicima snažnije dozivaju u svijest kršćansku duhovnost i 'kulturu milosrđa', kako bi i sami osjetili pozvanost i milost da čine tjelesna i duhovna djela milosrđa.

Caravaggiova slika 'Sedam djela milosrđa' iz 1606. značajna je i zbog toga što ne postoji puno sličnih kompozicija, na kojima bi se u jednome prizoru spojio izražaj koji se tiče sedam djela milosrđa. Taj Caravaggiov dojmljiv rad tim je zanimljiviji što postoji više tumačenja (među njima čak i proturječnih).

Uobičajen pristup i tumačenje

Znajući koji je povod i za koga je slika rađena, tumačenje koje se prvo nameće usmjerava i pozornost promatrača: otkriti važnost i ljepotu djela tjelesnoga milosrđa s pomoću prikaza na slici. Dakle, prvi pogled primjećuje sljedeće:

Što se tiče same kompozicije slike, ona je takva da se čini kako je umjetnik zaustavio jedan trenutak dinamičnoga, prilično slobodnoga gibanja prikazanih likova. Zbrka stvarnoga života narušava bilo kakav pretpostavljeni formalni red te Caravaggio prihvata izazov, ponašajući se poput filmskoga redatelja, koji dopušta da se prizori preklapaju. Tako omogućuje prisutnost prizora svih sedam djela, uključujući i brigu za pokojne. To zadnje milosrdno djelo u nizu vidljivo bi bilo samo po detalju postavljenom iza kuta kuće, pri čemu se vide samo pokojnikove noge koje pridržava jedan muškarac noseći pokojnikovo tijelo.

Nadalje, na slici je neobičan prizor koji bi u jednoj gesti sažimao dva djela milosrđa: gladna nahraniti i utamničena pohoditi. Vidi se žena koja, stojeći na nogama, svoju dojku pruža čovjeku čija glava proviruje iza rešetaka. Kaže se da se taj prizor povezuje s događajem koji opisuje Valerije Massimo o stanovitome Cimoneu kojega je, osuđenoga na umiranje od gladi u zatvoru, oslobodila kći koja ga je potajno hranila. Caravaggio ju je naslikao s pogledom koji provjerava ne vidi li tko to njeno zabranjeno djelo, naglašavajući tako da milosrđe traži i odvažnost i nesebičnost i maštovitost.

Sva su ostala djela milosrđa skupljena u lijevome donjem dijelu slike. U jednome su prizoru djela koja govore da treba gola odjenuti i bolesnomu služiti, a predstavlja ih čovjek koji, poput sv. Martina, daje vlastiti plašt i pomaže golomu čovjeku, okrenutomu leđima, u prvome planu. Djelo suosjećanja sa žednima ('žedna napojiti') uprizoruje čovjek koji pije iz 'magareće čeljusti', poput Samsona koji je u pustinji pio vodu, provrelu Božjom milošću. 'Primanje stranca' prikazuje čovjek koji hodočasniku (čovjeku sa štapićem) pokazuje put (do prenočišta, svratišta?). Zanimljivo da je Caravaggio prikazao i vidljivi nadzor nad tim prizorima. Kao da upućuje na stvarnoga redatelja. Naime, u gornjem dijelu slike nalazi se Bogorodica s Djetetom te dva anđela, od kojih jedan izvire iz te nebeske pozadine i nagnje se gotovo dodirujući ljude. Čini se da daje, prenosi upute i poticaje koji dolaze od Marije i Isusa. Ta ispružena ruka prema dolje nalik je poveznici neba i zemlje.

Upitnost uobičajenoga tumačenja

Umjetnička su djela podložna raznim tumačenjima i, budući da uvijek uprisutnjuju nevidljivo po vidljivome, nije rijetkost da im se daju sasvim oprečna značenja. Tako je moguće u slučaju Caravaggiovih Djela milosrđa pročitati stavove koji to djelo smatraju ne samo dalekim od prikaza milosrdnih djela, nego i protukršćanskim, 'blasfemnim'. No, i takva su razmišljanja nama kršćanima poticaj da se usredotočimo na dobro, da umjetničko djelo promotrimo s različitih gledišta te ne zanemarimo ono što vide drugi, a s čime bismo i sami trebali računati.

Tako su me privukla razmišljanja i primjedbe Alberta Cottignolija, talijanskoga filozofa, povjesničara umjetnosti i slikara, koji daje potpuno drukčije viđenje Caravaggiove slike. On smatra da je slikar na tome djelu pokazao svoju ljudskost koja je – prema njegovu mišljenju – posvema udaljena od katoličke vjere i tradicije. Taj je stav uistinu izazovan, posebno ako se uzme u obzir da on smatra potpuno neprimjerenim tumačenja u smislu katoličkoga pristupa tomu djelu, nudeći objašnjenja prave moralne vrijednosti toga umjetnika.

Njegova se prva primjedba odnosi na metodologiju, jer se smatra mjerodavnim podastrijeti argumente koji spajaju minucioznost umjetnika koji vidi i ono do čega redovito kritičari umjetnosti ne mogu doprijeti, a budući da je sam i kritičar, spaja oba potrebna pristupa. Druga se primjedba odnosi na prihvaćenost jednoga gledišta i načina čitanja ikonografskih sastavnica, ne dopuštajući upitnost zauzetih stajališta od strane određenih autoriteta iz prošlosti. Tomu dodaje i treću primjedbu koja se tiče predstavnika Crkve koji smatraju nedopustivim da se u crkvama nalaze ona umjetnička djela koja propituju prihvaćenu interpretaciju. Postoje, međutim, djela za koja se dugi niz godina smatralo da predstavljaju kršćanske dogme, a zapravo su očitovanja humanizma koji niječe tradicionalna vjerovanja. Cottignoli predlaže da takva djela treba maknuti s posvećenih mjesta i prenijeti ih u muzeje; s njima, tvrdi, Crkva trpi veliku štetu u smislu vjere jer ta djela u sebi sadrže sasvim suprotne poticaje.

Na te primjedbe dobro je odgovoriti upravo na način da se razmotre i drukčija tumačenja, jer možda upravo ta oprečnost bude snažniji zamah za življenje stvarnosti koja potiče na razmišljanje u našoj vjeri. Svakako ne bi bilo dobro previdjeti ili zanemariti ono što je naslikano s određenom namjerom, ali to ne znači da neko djelo nije moguće čitati sa svježću drukčijega poticaja. Ako se u umjetnosti naziru elementi prisutnosti otajstva zla, nama to nije zaprjeka za življenje dobra. Štoviše, istinsko umjetničko djelo uvijek je prisutnost istine, a ona ne bježi od sučeljenosti milosti i grijeha. Dakle, bilo koja primjedba i drukčije tumačenje ne smije izgubiti početni smisao, početni poticaj koji je i ovdje, izvan svake dvojbe, odnos prema djelima milosrđa; možda 'via negativa'.

Novi pristupi i neočekivani obzori

Kada slikar želi nešto reći, koristi za to sliku koja se promatra. Promatranje ima dublju razinu koja se ne zaustavlja na gledanju, nego traži da *vidimo*. To je poveznica s djelima milosrđa. Da bi se moglo iskazati milosrđe, potrebno je vidjeti, biti budan u svijesti da se u svakidašnjici ne događa tek slučajno

Michealangelo Merisi da Caravaggio: Tjelesna djela milosrđa; Pio Monte della Misericordia, Napulj, 1606.

susretanje, nego poniranje u živote drugih ljudi. Umjetničko djelo traži da mu mi postanemo blizi, a ne samo da ga približimo sebi; to je nalik onomu što traži Isus kada govori o suosjećanju. I premda umjetničko djelo nadilazi i samoga umjetnika, valja 'biti bližnji' onomu što govori umjetnik. Treba uistinu ozbiljno zastati pred drukčijim načinima čitanja, ne bojeći ih se nego radujući se novim obzorima.

Cottignoli smatra da postoje detalji koji postavljaju pitanja o pojedinim izborima samoga umjetnika. Započinje s prizorom na desnoj strani, gdje se vidi žena koja svojom dojkom hrani zatočenika. To je svakako neobičan i zbunjujući prizor. Kritičar se čudi kako to da se u dosadašnjim tumačenjima uopće ne spominje podignuta haljina te 'dobročiniteljice', pri čemu jedan njezin dio vodi iza rešetaka, u ćeliju.

Na što upućuje taj detalj koji nije nužan za prikazivanje djelâ milosrđa davanja jela i pohoda zatvorenima? Između puno izravnijih načina (dati kruh ili drugo jelo) Caravaggio je izabrao taj prizor koji se, navodno, oslanja na neobičnu epizodu iz davne prošlosti, koju su razumjeli samo kultivirani ljudi onoga (i sadašnjega) doba. Umjesto toga, za običan se puk i prosječno shvaćanje nameće nedvosmislen ključ senzualnosti i požude. Kritika, dakle, ide u smjeru jednostavnijega čitanja, dok bi gledanje djela milosrđa u toj gesti bilo pogriješno, štoviše 'apsurdno čitanje'.

No, treba reći da je baš neočitost često koristan ključ. Ide li se onkraj očitosti, taj prizor upućuje puno dalje i tiče se odnosa dugotrajne zarobljenosti i nove životnosti, starosti i mladosti, vraćanja u prošlost, u djetinjstvo, kao i odnosa pružanja pomoći onim što se posjeduje, što čovjek jest; odnosa ogoljelosti i odjevenosti, odnosa čitanja čistim srcem i opterećenjem raznim predrasudama; odnosa skrivenosti i viđenoga; nesigurnosti i hrabrosti; izloženosti i snalažljivosti. Ako se slijedi logika senzualnosti, dakle djela suprotna milosrđu, primijetiti će se da žena uopće ne pohađa zatvorenika, niti ga istinski hrani, nego čini neprimjerenu gestu koja je vrijedna ukora, narušavajući upravo ona životna uporišta koja čovjeka oslobađaju. U tome se slučaju sugerira da je čovjek u prostornomu zatvoru slobodniji od zatvora nemoralnosti.

Likovi na slici imaju simboličku vrijednost, premda odjeveni u odjeću umjetnikovih suvremenika. Svaki pak simbol nosi u sebi dvojakost te govori iz napetosti dvojnosti. To se tiče i ostalih primjedaba.

Druga primjedba na koju upozorava Cottignoli tiče se čovjeka koji drži noge 'umrloga' i govori da bi se s uobičajenim tumačenjem (prizor pokapanja mrtvaca) dobila narušenost dinamike gibanja i odnosa umjetnika prema prostoru. Položaj čovjeka koji drži ispružene noge pokojnika ne govori o tome da ide prema naprijed, nego da povlači tijelo unatrag (izvlači ga). Tu sugestiju pojačava držanje klerika koji podiže baklju u desnoj ruci, osvjetljavajući put prema lijevoj strani slike, a ne prema desnoj. To drugo čitanje sugerira da je Caravaggio namjerno želio da se vidi povezanost nogu i glave starca u zatvoru, povezujući dva prizora koji su obično tumačeni odvojeno, a ne povezano. No, što bi bio razlog takvoga povezivanja? Forsira se tumačenje kojim bi prisutni klerik naložio prekidanje senzualanoga odnosa, sablazni koja je prikazana u odnosu žene i starca.

I tu valja biti oprezan. Sigurno je da umjetnik u snazi genijalnosti kakvu je imao Caravaggio ne bi upao u 'dinamičku pogriješku' odnosa veličine i gibanja tijela u zadanomu prostoru, ali 'senzualno tumačenje' također otvara mnoštvo nelogičnosti, jer se takav prizor, kako ga sugerira kritika tradicionalnoga tumačenja, mogao napraviti puno očitije. Ovdje je, međutim, zanimljiv odnos otajstva života, kršćanskoga kruga darovanosti, starenja i umiranja, spoj erosa i thanatosa (tjelesnosti i smrti), koji može dobiti dinamiku kršćanske ljubavi (agape). Takvo se čitanje može opravdati stanovitom zao-kruženošću koja može biti započeta simbolikom majčinstva (zemaljskim životom), a zaključena svjetlom u rukama Božjega službenika, kao upućenost na nebesku prisutnost.

Ipak, valja imati pred sobom i senzualnost kao djelo suprotno milosrđu, u kojemu se niječe briga za drugoga i prelazi u zavodljivost i zavedenost, u odmaganje i kršenje svakoga odnosa koji provire iz poštivanja Božjih zakona. Umjesto uzvišenosti tijela (tjelesna djela milosrđa) posrijedi je ponižavanje tjelesnosti; umjesto olakšanja neslobode, ropstvo je još izraženije. U svemu tome nije narušen samo naravni red, nego je ljudskost potrebno osvijetliti svjetlom kojom treba sjajiti Crkva.

Tri prikaza nasilja

Prelazeći na donju lijevu stranu slike susrećemo tradicionalno tumačenje da je riječ o prikazu djela milosrđa kojim se zaodijeva onoga tko je gol. Čovjeka sa šeširom i sabljom tumači se u ključu dobrote sv. Martina, koji je polovicom svoga vojničkoga plašta zaogrnuo ogoljela siromaha. Svojim kritičkim stavom Cottignoli to ne vidi tako, nego mu se čini da je gesta toga plemića upravo suprotna djelu milosrđa, jer on zapravo ne pruža plašt, nego ga vuče prema sebi, dakle oduzima ga iz ruku nagoga čovjeka. U cjelini odnosa tih dvaju likova prisutnija je stanovita prijetnja negoli dobrostivost. To bi potvrđivao i pokret desnom rukom samoga ogoljelog čovjeka na zemlji jer se vidi da on vuče plašt, a ne da ga željno i zahvalno prima od uglednika. Tako se ne vidi zbliženost, nego udaljenost i udaljavanje.

Mislim da nije teško potvrditi dane sugestije i prisutne napetosti u čitanju. Puno je toga sažeto u tome napetom odnosu i ne smatram da je jednostavno preslikana dobrostivost poznatoga sveca. Ovdje je više riječ o složenome odnosu bogatstva i bijede, dvojbe o pomaganju te onaj odnos koji ocrta Isusova prispodoba o bogatašu i Lazaru. Vjerujem da ta prisutna napetost može pomoći za ozbiljnije promišljanje o odnosu među ljudima različitoga položaja, o sili i nenasilju, o položaju u društvu, o vrijednosti čovjeka koji se ističe svojim ugledom i imanjem, čitanje siromaštva 's leđa', a ne s lica: kao da je bogatstvo na zemlji spojeno s licem i prepoznatljivošću, a siromaštvo je bezimeno i bez lica. Uistinu je puno toga što stane u te napetosti, a da se ne pristupi banalnosti odnosa prema ogoljelima u suvremenosti. I dalje taj umjetnički anti-pod prikaza milosrđa ostaje tema vrijednosti tjelesnoga djela milosrđa.

Uz čovjeka s plaštem s lijeve strane nalaze se dva lika u kojima se čita personifikacija 'primanja stranaca, odnosno hodočasnika' kao djela milosrđa. Vidi se da onaj koji je desno, u ruci drži štap, dok drugi pokazuje prstom (možda sklonište ili kuću?). Kritika takvoga čitanja upućuje na činjenicu da je štap u rukama dotičnoga gospodina prekratak, da bi se mogao interpretirati kao hodočasnički štap. Osim toga, niti način držanja štapa nije 'putnički', nego više nalik držanju vesla ili pak neke palice za udaranje. Sâm stav toga čovjeka više je nalik držanju nasilnika ili redarstvenika, koji blagim ritmički udarcima štapom po svojoj ruci daje do znanja da ga je spreman uporabiti protiv nekoga.

U takvome tumačenju pomogao bi i lik gospodina koji je pred njim i koji kažiprstom pokazuje smjer, ali tako da se iz smjera na koji upućuje ta njegova gesta prstom ne vidi. To bi bila gesta koja je tipična za pokazivanje nekoga, a da pokazani tu gestu ne vidi. Što bi, dakle, umjetnik time želio naglasiti? Nipošto gestu gostoljubivosti, nego 'naredbe' da se nekoga kazni, da se nad nekim izvrši nasilje – djelo nemilosrđa (suvremenim rječnikom: kažnjavanje neplaćanja 'reketa', kamatarenje, mafijaški obračun i sl.). To tumačenje kaže da su se u ono vrijeme dobrostojeći ljudi rijetko pouzdavali u pravednost (u 'institucije pravne države'), nego su poteškoće rješavali koristeći usluge osoba sumnjiva morala i plaćajući njihovu spremnost da nasilno dođu do željenoga cilja. Razumljivo je da se tako postupalo i u poslovima koji nemaju ništa s pravednošću. Caravaggio bi, dakle, uhvatio i zaustavio trenutak koji je prethodio takvom obliku nasilja.

I ovdje valja reći da je moguće čitanje 'via negativa' međusobnih odnosa. To bi svakako bilo važno isticati jer kršćansko milosrđe suprotnost je predstavljenomu nasilnom postupanju. To nipošto ne oduzima vrijednost tematiziranju milosrđa jer ovdje – dobro je ponoviti – nije riječ o ilustraciji 'dobrih djela', nego o uprisutnjenju djela milosrđa koja mogu biti tematizirana svojim oprečnostima: umjesto takvoga ponašanja, nama je činiti suprotno – oprostiti, prihvatiti, poštivati drugoga i pomoći mu u svakome smislu.

Iza toga prikaza nalazi se lik bradata čovjeka koji pije vodu (prikaz djela milosrđa 'žedna napojiti'). Ne vidi se nitko tko bi mu dao piti. To ponovno otklanja tumačenje od izravnosti i pokušaja čuvanja dosljednosti s prikazom iskazivanja milosrđa. I tu bi bila više riječ o izvornim ljudskim nagonima, a manje o kršćanskim oblikovanjima naravi jer se prikazani koristi 'magarećom čeljusti' kakvu je Samson rabio kao oružje, ubivši više od tisuću osoba. Instinktivnost, animalnost čovjeka bila bi simbolizirana u oružju koje je obilježeno krvlju.

Zadržani anđeo i osmijeh Djeteta

Ni gornji dio slike, koji se čini puno 'pobožnijim', ne može proći bez određenih pitanja. Uočava se neobičan položaj dvaju anđela: desni kao da pokušava zadržati anđela slijeva koji uplašeno gleda prema dolje. Kao da je užasnut onim što vidi ispod sebe: nečovječnost i nemilosrđe, i kao da želi intervenirati protiv nepravde koja se nanosi nedužnima te kazniti krivce. No, drugi ga anđeo zaustavlja. Zašto? Tu se otkriva mnoštvo odgovora: da

čuva odijeljenost neba i zemlje; da dopušta ljudima da po djelima koja čine na zemlji budu suđeni na nebu; da čuva ljudsku slobodu koja je Božji dar; da potvrdi snagu križa i pobjedu milosrđa, usprkos očitosti zla...

U najvišem dijelu slike nalazi se žena koja u naručju drži dijete. Nije dvojbeni interpretacija da je riječ o Mariji i Isusu. Dijete gleda zemlju, pogledom koji još ne razumije ružnoću koja se događa među ljudima. Štoviše, samo se na licu Djeteta vidi tračak smijeha. Niti jedan drugi lik ne nosi osmijeh. I Majku i Dijete resi ljepota ljudskosti koja zadobiva vrijednost nebeskoga. U osmijehu Djeteta lebdi titraj drugoga svijeta; mirnoća i blagost očiju; povezanost čežnje i snova; nedužnost koja kao da još ne sluti svu snagu otajstva zla. Na tome je licu, kojega ljepotu i bol sluti Majka, zadržana nada budućega. To je Lice milosrđa koje sažalno gleda prema zemlji, dok ga Majka istodobno i čuva i predaje – za novi svijet.

U pogledu i smiješku Djeteta treba tražiti ono što je Caravaggio prikazao kao prepoznatljivost ljudske nemilosrdnosti. S druge strane slike vidi se ono što čini Isus. Ovo djelo, stoga, ne govori izravno što nam je činiti, nego najprije snažno upozorava što ne smijemo činiti, a onda iz toga slijedi zaključak koji ostaje Radosna vijest za svakoga od nas: Što god ste učinili jednomu od najmanjih, meni ste učinili.

TRAVANJ

10 N TREĆA VAZMETA NEDJELJA

- 11 P **Sv. Stanislav**, biskup i mučenik, *spomendan*
od dana: Dj 6,8-15; Ps 119,23-24.26-27.29-30; Iv 6,22-29
- 12 U Svagdan: Dj 7,51 – 8,1a; Ps 31,3c-4.6.7b.8a.17.21ab;
Iv 6,30-35
- 13 S Svagdan; ili: *Sv. Martin I., papa i mučenik*,
od dana: Sef 3,1-2.9-13; Ps 34,2-3.6-7.17-19.23;
Mt 21,28-32
- 14 Č Svagdan: Dj 8,26-40; Ps 66,8-9.16-17.20; Iv 6,44-51
- 15 P Svagdan: Dj 9,1-20; Ps 117,1-2; Iv 6,52-59
- 16 S Svagdan: Dj 9,31-42; Ps 116,12-17; Iv 6,60-69

17 N ČETVRTA VAZMETA NEDJELJA

- 18 P Svagdan: Dj 11,1-18; Ps 42,2-3; 43,3-4; Iv 10,1-10
- 19 U Svagdan: Dj 11,19-26; Ps 87,1-7; Iv 10,22-30
- 20 S Svagdan: Dj 12,24 – 13,5a; Ps 67,2-3.5-6.8; Iv 12,44-50
- 21 Č Svagdan; ili: *Sv. Anzelmo, biskup i crkveni naučitelj*
Dj 13, 13-25; Ps 89,2-3.21-22.25.27; Iv 13,16-20
- 22 P Svagdan: Dj 13,26-33; Ps 2,6-11; Iv 14,1-6
- 23 S Svagdan; ili: *Sv. Juraj, mučenik; ili: Sv. Adalbert, biskup i mučenik*: Dj 13,44-52; Ps 98,1-4; Iv 14,7-14

24 N PETA VAZMETA NEDJELJA

- 25 P **Sv. MARKO EVANĐELIST**, *blagdan*
vl: 1Pt 5,5b-14; Ps 89,2-3.6-7.16-17; Mk 16,15-20

- 26 U Svagdan: Dj 14,19-28; Ps 145,10-13b.21; Iv 14,27-31a

- 27 S Svagdan; ili: *Bl. Ozana Kotorska, djevice*
Dj 15,1-6; Ps 122,1-5; Iv 15,1-8

- 28 Č Svagdan; ili: *Sv. Petar Chanel; ili: Sv. Ljudevit Marija Grignon de Montfort*
Dj 15,7-21; Ps 96,1-3.10; Iv 15,9-11

- 29 P **Sv. KATARINA SIJENSKA**, djevice i crkvena naučiteljica, zaštitnica Europe, *blagdan*
vl: 1Iv 1,5 – 2,2; Ps 103,1-4.8-9.13-14.17-18a; Mt 11,25-30

- 30 S Svagdan; ili: *Sv. Pijo V., papa*
Dj 16,1-10; Ps 100,1b-3.5; Iv 15,18-21

SVIBANJ

1 N ŠESTA VAZMETA NEDJELJA

- 2 P **Sv. Atanazije**, biskup i crkveni naučitelj, *spomendan*
od dana: Dj 16,11-15; Ps 149,1-6a.9b; Iv 15,26 – 16,4a
- 3 U **Sv. FILIP I JAKOV**, apostoli, *blagdan*
vl.: 1Kor 15,1-8; Ps 19,2-5; Iv 14,6-14
- 4 S Svagdan: Dj 17,15.22 – 18,1; Ps 148,1-2.11-14; Iv 16,12-15
- 5 Č **UZAŠAŠĆE GOSPODINOVO**
- 6 P Svagdan: Dj 18,9-18; Ps 47,2-7; Iv 16,20-23a
- 7 S Svagdan: Dj 18,23-28; Ps 47,2-3.8-10; Iv 16,23b-28

Treća vazmena nedjelja

Ulazna pjesma

Kliči Bogu sva zemljo,
opjevaj slavu imena
njegova, podaj mu
hvalu dostojnu, aleluja.
Ps 66, 1-2

Zborna molitva

Bože, nek se tvoj narod vazda raduje
što si mu obnovio mladost duha.
Vratio si mu dostojanstvo svojih
sinova i kćeri: utvrdi ga u nadi
da će uskrsnuti. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Primi, Gospodine, darove
svoje raspjevane Crkve.
Ti si uzrok tolikom veselju:
daj da nam prijeđe
u vječnu radost. Po Kristu.

Prvo čitanje Dj 5, 27b-32.40b-41

Svjedoci smo tih događanja mi i Duh Sveti.

Čitanje Djela apostolskih

U one dane:

Veliki svećenik zapita apostole: »Nismo li vam strogo zabranili učiti u to ime? A vi ste eto napunili Jeruzalem svojim naukom i hoćete na nas navući krv toga čovjeka.«

Petar i apostoli odvrata: »Trebalo se većma pokoravati Bogu nego li ljudima! Bog otaca naših uskrisi Isusa kojega vi smakoste objesivši ga na drvo. Njega Bog desnicom svojom uzvisi za začetnika i spasitelja da obraćenjem podari Izraela i oproštenjem grijeha. I mi smo svjedoci tih događaja i Duh Sveti kojega dade Bog onima što mu se pokoravaju.«

Tada zapovjeda apostolima da ne govore u ime Isusovo pa ih otpuste. Oni pak odu ispred Vijeća radosni što bijahu dostojni podnijeti pogrde za Ime.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 30, 2.4-6.11.12a.13b

Pripjev: Veličam te, Gospodine,
jer si me izbavio.

Veličam te, Gospodine, jer si me izbavio
i nisi dao da se raduju nada mnom dušmani.
Gospodine, izveo si mi dušu iz podzemlja,
na rubu groba ti si me oživio.

Pjevajte Gospodinu, pobožnici njegovi,
zahvaljujte svetom imenu njegovu!

Jer samo za tren traje srdžba njegova,
a cio život dobrota njegova.

Večer donese suze, a jutro klicanje.

Slušaj, Gospodine, i smiluj se meni;
Gospodine, budi mi na pomoć!
Okrenuo si plač moj u igranje,
Gospodine, Bože moj, do vijeka ću te hvaliti!

Drugo čitanje Otk 5, 11-14

Čitanje Otkrivenja svetog Ivana apostola
Ja, Ivan, vidjeh, i začuh glas anđela mnogih
uokolo prijestolja, i bića i starješina. Bijaše ih
na mirijade mirijada i tisuće tisuća. Klicahu iza
glasa: »Dostojan je zaklani Jaganjac primiti
moć, i bogatstvo, i mudrost, i snagu, i čast,
i slavu, i blagoslov!« I začujem: sve stvorenje,
i na nebu, i na zemlji, i pod zemljom, i u moru
– sve na njima i u njima govori: »Onomu koji
sjedi na prijestolju i Jaganjcu blagoslov i čast,
i slava i vlast u vijeke vjekova!« I četiri bića
ponavljahu: »Amen!« A starješine padnu
ničice i poklone se.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Uskrsnu Krist koji je sve stvorio
i smilovao se ljudskom rodu.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	525.2	Uskrsnu Gospodin
ili:	XXI	Na nebu zora rudi
Otpj. ps.:		Veličam te, Gospodine (ŽV 4-2007)
Prinosna:	556	Krist iz groba ustade
Pričesna:	242	O sveta gozbo
ili:	548-549	Već zora rumen prosipa
Završna:	853	Isus usta slavni

Isus se ponovno očitova učenicima
na Tiberijadskome moru...

Pričesna pjesma

Isus reče svojim učenicima: »Hajde, doručkujte!«
I uzme kruh
i dade im, aleluja.

Usp. Iv 21, 12-13

Popričesna molitva

Pogledaj, Gospodine, svoj narod. Ti si ga obnovio otajstvima vječnoga života: daj mu da dostigne slavu neraspadljivosti u uskrsnuću tijela. Po Kristu.

Evangelje Iv 21, 1-14 (kraća verzija)

Isus istupi, uzme kruh i dade im, a tako i ribu.

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme: Isus se ponovno očitova učenicima na Tiberijadskome moru. Očitova se ovako: Bijahu zajedno Šimun Petar, Toma zvan Blizanac, Natanael iz Kane Galilejske, zatim Zebedejevi i još druga dva njegova učenika. Kaže im Šimun Petar: »Idem ribariti.« Rekoše: »Idemo i mi s tobom.« Izadoše i udoše u lađu, ali te noći ne uloviše ništa.

Kad je već svanulo, stade Isus na kraju, ali učenici nisu znali da je to Isus. Kaže im Isus: »Dječice, imate li što za prismok?« Odgovoriše mu: »Nemamo.« A on im reče: »Bacite mrežu na desnu stranu lađe i naći ćete.« Baciše oni i više je ne mogoše izvući od mnoštva ribe. Tada onaj učenik kojega je Isus ljubio kaže Petru: »Gospodin je!« Kad je Šimun Petar čuo da je to Gospodin, pripaše si gornju haljinu, jer bijaše gol, te se baci u more. Ostali učenici dođoše s ladicom vukući mrežu s ribom jer ne bijahu daleko od kraja, samo kojih dvjesta lakata.

Kad iziđu na kraj, ugledaju pripremljenu žeravicu i na njoj pristavljenu ribu i kruh. Kaže im Isus: »Donesite riba što ih sada uloviste.« Nato se Šimun Petar popne i izvuče na kraj mrežu punu velikih riba, sto pedeset i tri. I premda ih je bilo toliko, mreža se ne raskinu. Kaže im Isus: »Hajde, doručkujte!« I nitko se od učenika ne usudi upitati ga: »Tko si ti?« Znali su da je Gospodin. Isus pristupi, uzme kruh i dade im, a tako i ribu. To se već treći put očitova Isus učenicima pošto uskrsnu od mrtvih. Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, iskrenom se molitvom utecimo Bogu, koji nam se očituje snagom Riječi i blizinom svoje ljubavi, i molimo za njegovu Crkvu i za sav svijet.

1. Bdij, Gospodine, nad svojom Crkvom, koju si saznao na ljubavi svoga Sina: daj da hodeći kroz svijet bude poslušna tvojoj riječi te svakomu čovjeku pruža svjedočanstvo tvoje ljubavi, molimo te.
2. Prodahni mudrošću Duha Svetoga papu našega Franju i sve pastire Crkve: daruj im pouzdanja u tebe da u svim izazovima i iskušenjima svijeta budu dostojni predvodnici tvoga naroda na putu spasenja, molimo te.
3. Okrijepi vjeru u svima koji su se predali malodušju i koji su zaboravili na ljubav kojom ih ljubiš, a svima koji su podjarmljeni grijehom podaj snagu povratka k tebi, molimo te.
4. Puninom svoga Duha obdari krizmanike u našoj župnoj zajednici: daj da u njihovim životima zasja ljepota vjere te trajno rastu u predanju tebi, molimo te.
5. Pohodi svojom milošću ovu okupljenu zajednicu vjernika: učvrsti nam vjeru i daruj nam snagu ljubavi za sve ljude koje stavljaš na naš životni put, molimo te.

Svemogući Bože, ti si nas čudesnim darom svoje ljubavi oslobodio od grijeha i smrti. Novi život što si ga u nama začeo neka trajno blista u našim riječima i u našim djelima. Po Kristu Gospodinu našem.

Volim te i volim te...

reći kako će se čovjek radije pokoravati ljudima nego Bogu. Razlog je vrlo jednostavan. Pokoravanje ljudima više ili manje donosi neku korist. Ako malo zavirimo u svoje živote, onda ćemo zasigurno priznati kako smo se vrlo lako pokoravali ljudima, i to, kao što je ovdje već rečeno, kako bismo nešto postigli, kako bismo izbjegli neke sukobe, dobili posao, napredovali u karijeri, imali mira u životu, ostvarili neku dobit i slično. Ma, ako je potrebno, čovjek će se, odnosno mi ćemo se učiniti potpunim robovima, samo da bismo ostvarili svoje ciljeve.

Bogu, kojemu se treba *prvotno* pokoravati, uvijek je teže pokoravati se jer nikakve druge 'koristi' od pokoravanja Bogu nema osim samoga Boga. Da, čudno to zvuči da je jedina 'korist' od pokoravanja Bogu sâm Bog, zajedništvo s njim, zajedništvo s Bogom koji je umro i uskrsnuo za nas u Isusu Kristu te nam poslao Duha Svetoga. Teško nam se pokoravati prvotno Bogu jer to zahtijeva obraćenje, kako i sam Petar kazuje: »Njega Bog desnicom svojom uzvisi za začetnika i spasitelja da obraćenjem podari Izraela i oproštenjem grijeha.« To se obraćenje sastoji u *lomu volje*. Pokoravati se Bogu znači doživjeti lom vlastite volje, vlastitih prohtjeva i zahtjeva pred Božjom voljom, koja je drukčija volja od naše volje. Petar je to dobro znao. On je izdao, zanijemao Isusa, tako što se hvalisao svojom voljom, svojom spremnošću da preda svoj život za Isusa.

I uvijek kada slijedimo svoju volju, tako nam se događa. Vlastita volja bez Božje volje, bez pokoravanja Božjoj volji, vodi nas u propast. Ovih mi je dana jedan franjevac, budući da bi možda mogao biti premješten sa župe, sasvim spontano rekao jako znakovite misli: »Najbolje mi je uvijek bilo na onim župama koje nisam sam birao.« To pak vrijedi i za nas. To je vrijedilo i za Petra. Kad ne slijedimo svoju volju, kad se pokoravamo Božjoj volji, to je naša sreća. Sreća naše volje jest lom naše volje, prihvaćanje Božje volje. Tako će Petru biti obećan lom volje, prekid s vlastitom voljom, na-

Prvo čitanje započinje riječju »pokoravati«. Dvaput se spominje izraz pokoravati: »Treba se većma pokoravati Bogu negoli ljudima! (...) I mi smo svjedoci tih događaja i Duh Sveti kojega daje Bog onima što mu se pokoravaju.« Pisac oba puta rabi isti grčki glagol *peitharéo*, koji bi se doslovno mogao prevesti kao *pokoravati se spram onoga što je prvotno*, spram onoga što je najvažnije.

Lom volje

Apostol Petar u svome govoru ne sažima samo sadržaj vjere, veliku novost vjere, a to je Kristovo uskrsnuće, nego jasno naznačuje da se udio u Kristovu uskrsnuću, u daru Duha Svetoga, može dobiti samo pokoravanjem, poslušnošću. A to nam nekako najteže ide, najteže nam se pokoravati Bogu. Petar kao da želi

puštanje vlastite volje: »Zaista, zaista, kažem ti: Dok si bio mladi, sam si se opasivao i hodio kamo *si htio*; ali kad ostariš, raširit ćeš ruke i drugi će te opasivati i voditi kamo *ne ćeš*.« (Iv 21, 18) Upravo će po lomu volje Petar postati svetim Petrom.

Petrovo »Volim te«

Današnje nas evanđelje podučava još nečemu. Ono nam kazuje da za nasljedovanje Isusa Krista nije dostatno samo pokoravanje. Potrebno je po pokoravanju, jedino po pokoravanju(!), početi i ljubiti Isusa Krista. Jer, ljubav bez pokoravanja Gospodinu jest sebičnost, koliko god se ta ljubav predstavljala kao sebedarje. U ljubavi bez pokoravanja ljubimo sebe, svoju volju, a ne Boga i njegovu volju. Isto tako vrijedi i obratno. Pokoravanje bez ljubavi također je sebičnost, jer se samo izvanjski podlažemo Bogu i njegovoj volji, ali ne tražimo u ljubavi da njegova volja zavlada našom nutrinom, da se naša volja združi s Božjom voljom.

U razgovoru nasamo s Petrom Isus ga podučava upravo toj pokorničkoj ljubavi. Taj

se razgovor ljubavi može raznoliko tumačiti. Meni pada na pamet sljedeće tumačenje. Ne znam jeste li ikad doživjeli da vam netko kaže: »Volim te.« Ako jeste, onda zasigurno znadete što znači ta najbolja i najsnažnija izjava koju čovjek može i treba izgovoriti u svojem životu. No, meni je puno zanimljiviji odgovor onoga kojemu se upućuje ta izjava. Kad mi netko kaže »Volim te«, ponekad odgovorim »I ja tebe.« Ali svaki put osjećam da taj odgovor nije dostojan onoga »Volim te.« Njemu nedostaje zauzetost, predanost, on je samo puki, pasivni pristanak spram događaja ljubavi. Svaki put znam da je jedini ispravan odgovor na »Volim te« uvijek »Volim te«. »Volim te« zahtijeva novi »Volim te«, predanost zahtijeva novu predanost. Petar upravo to čini. On ne kaže »I ja tebe«, nego »Ti znaš da te volim.« Evo i nama poticaja da spram Kristova »Volim te« ne odgovaramo mlako i pasivno »I ja tebe«, nego hrabro, ali ponizno, zadivljeno pred veličinom njegove ljubavi i mi kazujemo »Volim te.« *Volim te i volim te* – neka traje bez prestanka...

Ivica Raguž

Zrnje...

Evanđeoski odlomak završava Isusovim pozivom Petru: »Idi za mnom!« Iste riječi koje mu je rekao i na početku njegova puta, još dok je bio običan ribar na Tiberijadskome jezeru. Petar je sada ponovno na jezeru, zajedno s učenicima. Mjesto Isusova očitovanja vraća im snagu prvotnoga poziva. Učenikov put ostaje isti, sve do konca življenja: put obraćenja, preobrazbe srca, nasljedovanje u poniznosti. Pa i kad nam se čini da smo upoznali Isusa, da smo razumjeli njegovu riječ, da smo se osvjedočili u njegovu ljubav, nasljedovanje ostaje jedini siguran put.

Evanđelist Ivan donosi nam dijalog koji vodi Isus s Petrom na obali Tiberijadskoga jezera. Tu do izražaja dolazi veoma znakovita igra glagola. Na grčkome glagol *filéo* izražava prijateljsku ljubav, nježnu, ali ne posvemašnju, dok glagol *agapáo* označava bezpridržajnu, potpunu i bezuvjetnu ljubav. Isus Petra prvi put pita: »Šimune... ljubiš li me (*agapás-me*)« tom potpunom i bezuvjetnom ljubavlju? Prije iskustva izdaje apostol bi zacijelo rekao: »Ljubim te bezuvjetno (*agapô-se*).« Sada kada je upoznao gorku žalost nevjernosti, dramu vlastite slabosti, ponizno veli: »Gospodine, volim te (*filô-se*)«, tj. »volim te svojom jadnom ljudskom ljubavlju.« Krist ustrajava: »Šimune, ljubiš li me potpunom ljubavlju kakvu želim?« A Petar ponavlja odgovor svoje skromne ljudske ljubavi: »*Kyrie, filô-se*«, »Gospodine, volim te kako znam.« Treći put Isus reče Šimunu samo: »*Fileís-me?*«, »Voliš li me?« Šimun shvaća da je Isusu dovoljna njegova skromna ljubav, jedina za koju je sposoban. [...] Reklo bi se da se Isus prilagodio Petru, a ne Petar Isusu! I upravo to božansko prilagođavanje daje nadu učenicu koji je upoznao bol nevjere. Iz toga se rađa pouzdanje koje ga osposobljava za nasljedovanje, sve do kraja.

Papa Benedikt XVI., Nagovor na Općoj audijenciji, 24. svibnja 2006.

Četvrta vazmena nedjelja

Ulazna pjesma

Puna je zemlja
dobrote Gospodnje,
Gospodnjom su riječju
nebesa sazdana,
aleluja!

Ps 33, 5-6

Zborna molitva

Svemogući vječni Bože,
dovedi nas u društvo
nebesnika: nek stado tvojih
vjernih, makar skromno,
prispije onamo kamo ga
predvodi hrabri Pastir.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Udijeli nam, molimo, Gospodine,
da te uvijek hvalimo ovim
vazmenim otajstvima.
U njima nas trajno ispravljaš:
daj da nam budu izvor vječne
radosti. Po Kristu.

Prvo čitanje Dj 13, 14.43-52

Obraćamo se, evo, poganima.

Čitanje Djela apostolskih

U one dane:

Pavao i Barnaba krenuše iz Perge i stigoše u Antiohiju pizidijsku. U dan subotni ušli su u sinagogu i sjeli. I mnogi Židovi i bogobojazne pridošlice pođoše za njima, koji su ih nagovarali ustrajati u milosti Božjoj.

Iduće se subote gotovo sav grad zgrnu čuti riječ Gospodnju. Kad su Židovi ugledali mnoštvo, puni zavisti psujući suprotstavljali su se onomu što je Pavao govorio. Na to im Pavao i Barnaba smjelo rekoše: »Trebalo je da se najprije vama navijesti riječ Božja. Ali kad je odbacujete i sami sebe ne smatrate dostojnima života vječnoga, obraćamo se evo poganima. Jer ovako nam je zapovjedio Gospodin:

'Postavih te za svjetlost poganima,
da budeš na spasenje do na kraj zemlje.'«

Pogani koji su slušali radovali su se i slavili riječ Gospodnju te povjerovali oni koji bijahu određeni za život vječni. Riječ se pak Gospodnja pronese po svojoj pokrajini. Ali Židovi potakoše ugledne bogobojazne žene i prvake gradske te zametnuše progon protiv Pavla i Barnabe pa ih izbacili iz svojega kraja. Oni pak stresu prašinu s nogu protiv njih pa odu u Ikonij. A učenici su se ispunjali radošću i Duhom Svetim.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 100, 2.3.5

Pripjev: Njegov smo narod
i ovce paše njegove.

Kliči Gospodinu, sva zemljo!

Služite Gospodinu u veselju!

Pred lice mu dođite

s radosnim klicanjem!

Znajte da je Gospodin Bog:
on nas stvori i mi smo njegovi,
njegov smo narod i ovce paše njegove.

Jer dobar je Gospodin,
dovijeka je ljubav njegova,
od koljena do koljena vjernost njegova.

Drugo čitanje Otk 7, 9.14b-17

*Jaganjac će biti pastir njihov
i vodit će ih na izvore voda života.*

Čitanje Otkrivenja svetog Ivana apostola
Ja, Ivan, vidjeh: eno velikoga mnoštva što ga nitko ne mogaše izbrojiti, iz svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika! Stoje pred prijestoljem i pred Jaganjcem odjeveni u bijele haljine; palme im u rukama. I reče

■ PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	99	Puna je zemlja
Otpj. ps.:	116	Njegov smo narod (ŽV 4-2007 i ŽV 6-2008)
Prinosna:	558.1 i 5	Pobjedni dan slavimo
Pričesna:	543	Uskrsnu Pastir dobri
Završna:	551	O Spase roda ljudskoga
ili:	859	Spasitelj u dobri, Isukrste

»Ovce moje slušaju glas moj;
ja ih poznajem i one idu za mnom.«

Vladimir Blažanović: *Krist – Dobri pastir*, 2003.

Pričesna pjesma

Uskrsnu Pastir dobri
koji život svoj položi
za svoje ovce,
aleluja.

Popričesna molitva

Pastiru dobri, pogledaj
svoje stado otkupljeno
dragocjenom krvlju
tvoga Sina i vodi ga na
svoje vječne pašnjake.
Po Kristu.

mi jedan od starješina: »Oni dođoše iz nevolje velike i oprali su haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj. Zato su pred prijestoljem Božjim i služe mu dan i noć u hramu njegovu, i onaj koji sjedi na prijestolju razapet će šator svoj nad njima. Neće više gladovati ni žeđati, neće ih više paliti sunce nit ikakva žega jer – Jaganjac koji je posred prijestolja bit će pastir njihov i vodit će ih na izvore vodâ života. I otrt će Bog svaku suzu s oči-ju njihovih.«

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Iv 10, 14

Ja sam pastir dobri, govori Gospodin,
i ja poznajem ovce svoje
i mene poznaju moje.

Evanđelje Iv 10, 27-30

Ja ovcima svojim dajem život vječni.

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme: Reče Isus:

»Ovce moje slušaju glas moj; ja ih poznajem i one idu za mnom. Ja im dajem život vječni te neće propasti nikada i nitko ih neće ugrabiti iz moje ruke. Otac moj, koji mi ih daje, veći je od svih i nitko ih ne može ugrabiti iz ruke Očeve. Ja i Otac jedno smo.«

Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, Bog nam je u svome Sinu darovao dobroga pastira koji nas okuplja u Očev dom. Molitvom se utecimo nebeskomu Ocu da ušćuva u nama dar vječnoga života:

1. Obnovi, Gospodine, svoju Crkvu u vjernosti evanđelju; daj da bude uvijek poslušna tvomu Duhu te bude put spasenja za sve koji te traže, molimo te.
2. Prodahni mudrošću svoga Duha papu našega Franju, (nad)biskupa našega I. i sve pastire Crkve da budu hrabri navjesticitelji tvoje istine te radosnim služenjem budu ustrajni graditelji zajedništva u tvome svetom narodu, molimo te.
3. Pouzdanjem u tebe ohrabri sve one koje pozivaš na put svećeništva: pomози im prevladati svaku sumnju i strah te s radošću žive poslanje koje im povjeravaš, molimo te.
4. Obnovi u svima nama dar vjere; daj nam osjetiti radost pripadnosti tvojoj Crkvi te u njoj uvijek pronalazimo mjesto susreta s tobom i snagu ljubavi za svakoga čovjeka, molimo te.
5. U svome milosrđu iskaži dobrotu našoj pokornoj braći i sestrama i daruj im radost vječnoga zajedništva s tobom, molimo te.

Nebeski Oče, po ljubavi svoga Sina ti nikad ne prestaješ skrbiti za dobro svoga naroda. Ponizno te molimo, daruj nam ustrajnost na putu kojim nas vodiš kroz svijet te jednom budemo dostojni dara vječnosti. Po Kristu Gospodinu našem.

Put do vječnih pašnjaka

Nalazimo se u radosnome vazmenom vremenu u kojemu je, nadvladaвши mržnju, patnju, zlo i smrt, naš Gospodin od mrtvih ustao. Crkva razmatra ovo veliko otajstvo nastojeći svojim vjernicima posvijestiti kako je do njega došlo i što je do njega dovelo. Stoga i nakon Uskrsa u liturgiji naviješta evanđeoska izvješća o danima koji su prethodili Kristovoj muci i smrti tražeći njihove uzroke. Jedno od takvih je Isusov govor o »dobrom pastiru«, koji se naviješta na četvrtu vazmenu nedjelju.

Bog, a ne samo čovjek

O blagdanu Sjenicâ Isus je došao iz Galileje u Jeruzalem te sa svećeničkim i narodnim glavarima započeo raspravu o svome identitetu. Govor o dobrom pastiru njezin je sastavni dio. Slikom iz svakodnevice Nazarećanin je šokirao svoje slušatelje do te mjere da »užeše kamenje da ga kamenuju«. Govorom u slici pastira dao je, naime, daleko jasniji odgovor o svome mesijanskom poslanju nego da se takvim izravno predstavio.

Na starome Istoku slikom pastira predstavljani su plemenski vođe i kraljevi. Sveto pismo navodi da su oci izabranoga naroda i njegovi kraljevi bili istinski pastiri koji su najprije stekli iskustvo brige o stadu, a potom preuzeli vođenje naroda. Između ostalih, takvi su Abraham, Mojsije i David. Na koncu je narod svoga pastira prepoznao u Bogu. Psalmist s uvjerenjem ističe: »Gospodin je pastir moj!« (Ps 22), a u današnjemu otpjevnom psalmu podsjeća svoje sunarodnjake: »njegov smo narod i ovce paše njegove«. Pastir je bio istodobno vođa i suputnik stada izloženoga čudima prirode, divljim zvijerima te, u pustinjskome kraju, nedostatnosti hrane i vode koje bi ga održavale na životu. Naja-

mnici bi u kriznim okolnostima napustili stado, a pastir ga je čuvao unatoč svemu, izlažući čak i vlastiti život raznim pogibeljima. Stado je bilo njegovo jedino »blago«. Tako ga je nazivao i tako se prema njemu ophodio. Stoga je stado bilo životno vezano uz njega i nagoni su ga slušalo glas pastira. Njegov glas nije samo prenosio zvuk naredbe, nego je davao sigurnost i umirivao stado. Moguća je poredba s tek rođenim djetetom koje se vrlo brzo privikne na majčin glas koji ga umiruje i daje mu sigurnost.

Nakon što su zauzeli zemlju i uspostavili stabilnost života Izraelci kao da su željeli pobjeći od svoje prošlosti »aramejskih lutalaca«. Pastiri su postali prezrena kategorija. Zato što nisu mogli u cjelini vršiti odredbe Zakona, stavljeni su u najnižu društvenu kategoriju i bili odbačeni.

Nazivajući se »dobrim pastirom« Isus podsjeća slušatelje na njihovu prošlost, na milost Božjeg izabranja, ali i na mesijansko očekivanje koje nije zamrlo, nego je sa sve težom socijalnom situacijom bivalo to aktualnijim. Vrača im uspomenu na proroštvo o Pastiru koji ima doći i koji će, za razliku od onih lažnih pastira, biti istinski vezan uz svoje stado. Zato razlučuje pastira od najamnika kojemu »nije stalo do ovaca«.

Današnji kratki evanđeoski ulomak prepun je simbolike koja je izazvala šok Isusovih suvornika. Njihova slika Mesije bila je ljudska. Očekuju čovjeka, a ne Boga. Ispovijest vjere koju su svakodnevno ponavljali ističe Božju jedincatost i uzvišenost, pa im je bilo kakvo utjelovljenje bilo nepojmljivo. Prigovaraju mu da huli jer se »pravi Bogom, iako je samo čovjek«. A »pravljenje Bogom« vidljivo je od prve do posljednje rečenice današnjeg teksta. Izraz »Ja sam« vezan je uz Božje predstavljanje Mojsiju. Dok je ispovijest vjere naglašavala kako treba slušati samo Boga, Isus ističe kako ovce »slušaju« njegov glas. Nadalje, identificira se s Pastirom koji »daje život vječni« što je pridržano samome Bogu. Ranije predodžbe kako je sve u ruci Božjoj povezuje sa svojim rukama. Na koncu, čak se otvoreno identificira s njime tvrdnjom: »Ja i Otac jedno smo.« To je nadišlo sva očekivanja slušatelja i bilo im je neprihvatljivo. To više nije bila potvrda stare vjere, nego nastanak nove. Treba li nas onda iznenaditi kamenje koje uzeše da ga kamenuju?!

Otvorena vrata raja

Nakon što Isus »svojima dođe, a njegovi ga ne primiše«, slično iskustvo imali su i njegovi učenici. Odlučujući trenutak za kršćansku

poruku posljedica je upravo takvoga događaja opisanoga u današnjemu prvom čitanju. Pavao i Barnaba u Antiohiji Pizidijskoj obraćaju se najprije Židovima. Bilo im je logično da oni koji poznaju Pisma, najprije u Isusu prepoznaju Mesiju, a onda tu radosnu vijest prenose drugima. Apostoli su vjerovali kako je to Božji plan. Govore: »Trebalo je da se vama najprije navijesti riječ Božja.« Međutim, nakon što njihovi sunarodnjaci nisu prihvatili ponudenu im poruku, oni se okreću poganima. Pravidni neuspjeh urodio je neočekivano bogatim plodom opisanim u ulomku iz Otkrivenja svetoga Ivana apostola. Ono je posljednja knjiga Svetoga pisma te razmatra već ostvareno Božje obećanje na mnoštvu »što ga nitko izbrojati ne može, iz svakog naroda i plemena, puka i jezika«. Rabeći simboliku židovske liturgije Ivan potvrđuje da po Isusu Kristu ona intimnost Božje prisutnosti, koju su mogli kušati samo odabrani, biva ponuđena cijelomu čovječanstvu. Onaj koji je pobijedio zlo, oslobodio je sve ljude od Zloga. On koji je od mrtvih ustao, svima je ponudio udio u svome božanskom životu. Cjelokupna vječnost bit će veliko slavlje zajedništva s Bogom, kojemu je Krist svojim uskrsnućem otvorio vrata svim ljudima.

Slavko Slišковиć

Zrnje...

Slika pastira i stada govori nam o zajedništvu Isusa s njegovim učenicima, vjernicima. On ih poznaje. Naziva ih imenom. Crkva, predstavljena u slici stada, nije »masa« bezimenih ljudi. U otajstvu krštenja svi smo dobili ime, nazvani smo imenom, a ime je znak da smo spoznati, prihvaćeni, ljubljeni. Krist nas naziva »svojima«. U tome imenu – »Biti njegov« – stoji smisao svakoga kršćanskog imena i svakoga poznavanja. Kršćani smo u mjeri u kojoj se sami priznajemo i bivamo prepoznati njegovima, Kristovima.

Ovce moje slušaju glas moj; ja ih poznajem i one idu za mnom. [...] One će ulaziti i izlaziti i pašu nalaziti. – Ulazi se naime k vjeri, a izlazi se iz vjere u blaženo gledanje, od vjerovanja u promatranje, a paša će se naći u vječnoj okrpji. Dakle, njegove ovce nalaze pašu, jer tko god njega slijedi u jednostavnosti srca, hrani se na vječno zelenu pašnjaku. Koja je pak paša tih ovaca, ako ne unutarnja radost uvijek zelenog raja? Paša je izabranika prisutno Božje lice. Dokle ga duša promatra bez ikakve zapreke, neprestano je sita hrane života. Draga braćo, tražimo tu pašu i u njoj se radujemo [...]. Neka opet oživi naša vjera u ono što povjerasmo. Neka se razari naša želja za nebeskim stvarima. Na taj način ljubiti znači već putovati prema nebu. [...] Neka nas ne zavede nikakva privlačna i časovita sreća, jer je lud putnik koji promatra uz put krasnu livadu, a zaboravlja putovati kamo je naumio.

Sv. Grgur Veliki, Homilije, 14, 4-6.

Peta vazmena nedjelja

Ulazna pjesma

Pjevajte Gospodinu
pjesmu novu, jer učini
djela čudesna, pred
poganima pravednost
objavi, aleluja!

Ps 98, 1-2

Zborna molitva

Bože, od tebe nam je spasenje
i posinjenje. Pogledaj svoje
sinove i kćeri koji u Krista
vjeruju: udijeli im pravu
slobodu i vječnu baštinu.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Bože, ova je žrtva časna
razmjena darova, kojom nas
činiš dionicima božanske
naravi: daj da tu stvarnost
spoznamo i životom iskusimo.
Po Kristu.

Prvo čitanje Dj 14, 21b-27

Pripovjediše Crkvi što sve Bog učini po njima.

Čitanje Djela apostolskih

U one dane:

Vratiše se Pavao i Barnaba u Listru,
u Ikonij i u Antiohiju. Učvršćivali su duše
učenika bodreći ih da ustraju u vjeri
jer da nam je kroz mnoge nevolje
ući u kraljevstvo Božje.

Postavljali su im po crkvama starješine
te ih, nakon molitve i posta, povjeravahu
Gospodinu u kojega su povjerovali.

Pošto su prešli Pizidiju, stigoše u Pamfiliju.
U Pergu navijestiše riječ pa siđu u Ataliju.
Odande pak odjedriše u Antiohiju,
odakle ono bijahu povjereni milosti Božjoj
za djelo koje izvršiše.

Kada stigoše, sabraše Crkvu
i pripovjediše što sve učini Bog po njima:
da i poganima otvori vrata vjere.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 145, 8-13ab

Pripjev: Blagoslivljat ću do vijeka ime tvoje,
Bože, kralju moj!

Milostiv je i milosrdan Gospodin,
spor na srdžbu, bogat dobrotom.
Gospodin je dobar svima,
milosrdan svim djelima svojim.

Nek te slave, Gospodine, sva djela tvoja
i tvoji sveti nek te blagoslivlju!

Neka kazuju slavu tvoga kraljevstva,
neka o sili tvojoj govore.

Nek objave ljudskoj djeci silu tvoju
i slavu divnoga kraljevstva tvoga.
Kraljevstvo tvoje kraljevstvo je vječno,
tvoja vladavina za sva pokoljenja.

Drugo čitanje Otk 21, 1-5a

Otrt će im Bog svaku suzu s očiju.

Čitanje Otkrivenja svetog Ivana apostola

Ja, Ivan, vidjeh novo nebo i novu zemlju
jer – prvo nebo i prva zemlja uminu;
ni mora više nema. I sveti grad,
novi Jeruzalem, vidjeh: silazi s neba
od Boga, opremljen kao zaručnica
nakićena za svoga muža. I začujem jak glas
s prijestolja: »Evo šatora Božjeg s ljudima!
On će prebivati s njima: oni će biti narod
njegov, a on će biti Bog s njima.
I otrt će im svaku suzu s očiju te smrti više
neće biti, ni tuge, ni jauka, ni boli više
neće biti jer – prijašnje uminu.«

Tada onaj što sjedi na prijestolju reče:
»Evo, sve činim novo!«

Riječ Gospodnja.

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	525.3	Pjevajte Gospodinu
Otpj. ps.:	124	Blagoslivljat ću do vijeka (strofe: 2., 3. i 7.)
Prinosna:	260	O da bude radost
Pričesna:		Ja sam pravi trs (ŽV 4-2012)
Završna:	XIX	Radujte se, kršćani
ili:	561-562	Kraljice neba

Zapovijed vam novu dajem:
kao što sam ja ljubio vas, tako i vi ljubite jedni druge.

*Giotto di Bondone: Posljednja večera, detalj;
Cappella degli Scrovegni, 1303.-1305.*

Pričesna pjesma

Ja sam pravi trs, vi loze,
govori Gospodin:
tko ostaje u meni i ja
u njemu, taj donosi
mnogo roda, aleluja!

Iv 15, 1,5

Popričesna molitva

Budi, Gospodine, uza
svoj narod. Nahranio si
nas nebeskim otajstvima:
daj da iz stare grešnosti
prijedemo u novi život.
Po Kristu.

Pjesma prije evanđelja Iv 13, 34

Zapovijed vam novu dajem:
ljubite jedni druge kao što sam ja ljubio vas!

Evanđelje Iv 13, 31-33a, 34-35

Zapovijed vam novu dajem: ljubite jedni druge!

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

Pošto Juda iziđe iz blagovališta, reče Isus:

»Sada je proslavljen Sin Čovječji

i Bog se proslavio u njemu!

Ako se Bog proslavio u njemu,

i njega će Bog proslaviti u sebi,

i uskoro će ga proslaviti!

Dječice, još sam malo s vama.

Zapovijed vam novu dajem:

ljubite jedni druge;

kao što sam ja ljubio vas,

tako i vi ljubite jedni druge.

Po ovom će svi znati da ste moji učenici:
ako budete imali ljubavi jedni za druge.«

Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, sabrani na slavlje sakramenta
Božje ljubavi, molitvom zazovimo nebeskoga
Oca za svetost Crkve i za vjernost njezinoga
služenja u svijetu. Molimo zajedno:

Obnovi u nama ljubav svoju, Gospodine.

1. Čuvaj svoju Crkvu u vjernosti evanđelju
i krijepi ju svojim Duhom da, nasljeđujući
Kristovu ljubav, ustrajno gradi tvoje
kraljevstvo među ljudima, molimo te.
2. Rasvijetli svojom istinom sve pastire Crkve
da budu mudri i sveti predvodnici tvoga
naroda te se nikad ne umore učvršćivati
u vjeri sve koje si im povjerio, molimo te.
3. Otvori nam srca za ljude koji su potrebiti
naše pomoći i blizine te osjete radost
i ljepotu života, a nas čuvaj u poniznosti
i zahvalnosti za sve što nam daješ, kako bi
naša dobra uvijek bila svjedočanstvo tvoje
ljubavi, molimo te.
4. Iskaži svoju dobrotu svima onima koje smo
ranili ili zanemarili svojom sebičnošću;
ti im vrati radost života i snagu pouzdanja
u tebe, molimo te.
5. Obnovi u našim obiteljima snagu
požrtvovne ljubavi; sve što je grijehom
ranjeno ti obnovi svojom milošću,
a svako dobro nagradi zahvalnošću
i ljubavlju najbližih, molimo te.

Bože, vreo ljubavi i dobrote, ti si žrtvom svoga
Sina potvrdio svoju blizinu grješnomu čovjeku.
Usliši nam smjerne molitve i daj da naš život
bude uvijek otvoren ljubavi kojom nas trajno
ljubiš. Po Kristu Gospodinu našem.

Ljubite jedni druge...

Odlomak današnjega evanđelja, koji donosi nekoliko Isusovih rečenica upućenih učenicima, ne možemo dobro razumjeti ako se ne prisjetimo konteksta u kojem se sve to događa. Podatak da je Juda izišao iz blagovališta zasigurno će slušatelje evanđeoskoga navještaja vratiti u dvoranu posljednje večere, gdje Isus neposredno prije svoje muke i smrti blaguje sa svojim učenicima. No, valja se uz to prisjetiti i drugih detalja.

»Još nije došao moj čas«

Bilo je to pred blagdan Pashe kada je Isus »znao da je došao njegov čas da prijeđe s ovoga svijeta Ocu, budući da je ljubio svoje, one u svijetu, do kraja ih je ljubio« (Iv 13, 1). Isusov čas važan je izraz u Evanđelju po Ivanu jer se u njemu na neki način koncentriraju smisao i svrha Isusova poslanja. U ovome slučaju taj čas definiran je kao čas Isusova prelaska s ovoga svijeta Ocu, a prvi put dolazak njegova časa spomenut je nakon što je on svečano ušao u Jeruzalem jašući na mladom magaretu, praćen pjesmama mnoštva koje je mahalo palminim grančicama. Tada je Isus učenicima Andriji i Filipu, koji su mu rekli kako ga žele vidjeti neki Grci, održao kratak nagovor o predstojećoj muci, smrti i uskrsnuću, započevši ga riječima: »Došao je čas da se proslavi Sin čovječji.« (Iv 12, 23).

No, prije toga, nekoliko puta u Evanđelju po Ivanu ističe se kako nije došao Isusov čas. U Kani Galilejskoj, kada je na jednoj svadbi ponestalo vina, Isus, premda je na riječ svoje majke učinio čudo i pretvorio vodu u vino, kaže među ostalim: »Još nije došao moj čas.« (Iv 2, 4). Drugi put, kad je za vrijeme Blagdana sjenica povikao u hramu kako poznaje *Istinitoga*, jer je od njega i On ga je poslao, Židovi su vrebali da ga uhvate, ali ga tada ipak nisu uhvatili »jer još nije bio došao njegov čas« (usp. Iv 7, 29-30). Slično se događa i nakon što je spasio preljubicu od smrti kamenom

Čuvajući ljubav... (Otto Flath, 1980.)

vanjem te govorio o svome poslanju od Oca, kojega može upoznati jedino onaj tko upozna njega, Isusa. Ni tada ga nisu uhvatili, jer još nije bio došao njegov čas (usp. Iv 8, 20).

Tek, kako smo već rekli, nakon svečanog ulaska u Jeruzalem došao je Isusov čas (usp. Iv 12, 23), a to je bilo prvoga dana tjedna u kojem je podnio muku i smrt, da bi prvoga dana novoga tjedna uskrsnuo.

Uspoređujući odlomak današnjega evanđelja, koji se smješta u vrijeme Isusova 'časa' s navedenim događajima u kojima taj čas još nije bio došao, dolazimo do zaključka o tome što jest, a što nije bitni dio sadržaja njegova časa.

Naime, ako je Isus učinio čudo pretvorivši vodu u vino i izričito rekao da time još nije došao njegov čas, onda to nije najvažniji dio njegova poslanja. A to što je rečeno za prvo čudo ili znamenje, kako se izražava Evanđelje po Ivanu, možemo primijeniti i na sva ostala čudesa, bilo da su opisana u evanđelju, bilo da pripadaju onim nebrojenim Isusovim zname-

njima koja nisu zapisana. Drugim riječima, to što Isus pretvara vodu u vino, umnaža kruhove, ozdravlja bolesnike od raznih bolesti, hođa po vodi i oživljuje mrtvaca darujući mu još malo vremena ovoga zemaljskoga prolaznog života, nije ono najvažnije zbog čega je došao na svijet. Sva ta znamenja prolazna su. Uzvanici na svadbi u Kani opet su ožednjeli. Gladni nahanjeni čudesno umnoženim kruhovima opet su ogladnjeli. Ozdravljeni bolesnici opet su oboljeli. Isusov oživljeni prijatelj Lazar u svoje vrijeme opet je umro i bio vraćen u grob.

U ostala dva slučaja kada se kaže da nije došao njegov čas (Iv 7, 30; 8, 20), Isus govori o svome poznavanju Oca, ali čak ni ti trenuci, u kojima se uzvišenim teološkim jezikom izražava Isusovo božansko podrijetlo, nije njegov čas.

Ljubav rasvijetljena Isusovim časom

Isusov čas izričito je povezan s onim trenutkom kada započinje tjedan njegove muke i smrti. Iz poslijeuskrasne perspektive taj čas naziva se časom njegove proslave, časom u kojem Isus potpuno očituje Božju slavu i Božja ljubav prema čovjeku. Drugim riječima, Isus

najvećim trenutkom svoga poslanja naziva čas kada je pokazao najveću ljubav koja se može pokazati, a ta je: »da tko položi život za svoje prijatelje« (Iv 15, 13).

Znakovito je da će zapovijed »Ljubite jedni druge kao što sam ja ljubio vas«, koju slušamo u današnjem evanđelju, Isus ponoviti upravo kada bude govorio o polaganju života kao najvećem obliku ljubavi.

Isus izvršavanje te zapovijedi naziva prepoznatljivim znakom pripadnosti krugu njegovih učenika. On svojim učenicima ne zapovijeda da budu prepoznatljivi po nadnaravnim čudesima koja izlaze iz okvira razumskih objašnjenja ili, pak, po učenim i dobro sročnim teološkim govorima koji razum prosvjetljuju vjerom, a vjeru razumom. On od svojih učenika traži svjedočanstvo koje je istovremeno i najzahtjevnije i svima ostvarivo: dati život za druge.

Stoga ovo razmišljanje o Isusovu času ima snažnu moralnu poruku koja se tiče naših međuljudskih odnosa. Kao njegovi učenici prepoznatljivi smo onoliko koliko sebe, tj. svoga vremena i svoje ljubavi darujemo drugima.

Domagoj Runje

Zrnje...

»Ljubite jedni druge kao što sam ja ljubio vas.« To je put Isusovih učenika. U Ivanovu evanđelju ne susrećemo riječ »obraćenje«. Ono je utkano u ljubav, predanu, cjelovitu i djelotvornu. Obraćenja nema bez potpune ljubavi. Tko istinski ljubi, spreman je napustiti sve i poći za Učiteljem, nasljedujući ga. Zato ljubav postaje »prva zapovijed«. Djela ljubavi nisu tek potvrda njezine istinitosti i iskrenosti; djela ljubavi svjedoče snagu vjere, snagu opredjeljenja za Krista i njegov put. Prva zapovijed tiče se istinitosti pripadnosti Kristu.

Papa Benedikt XVI., *Deus caritas est*, 34-35.

Šesta vazmena nedjelja

Ulazna pjesma

Ugodnu vijest oglašujte,
neka se čuje, objavljujte
do nakraj zemlje:
Gospodin izbavi
narod svoj, aleluja!

usp. Iz 48, 20

Zborna molitva

Udijeli nam, svemogući Bože,
neoslabljenim zanosom slaviti
ove dane u čast uskrsnom
Gospodinu, da Kristov spomen
bude djelatan u našem životu
i radu. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, nek se s prinosom
ove žrtve vine k tebi i naša
molitva. Očisti nas svojom
milošću i uskladi nam srce
s otajstvima tvoje velike
ljubavi. Po Kristu.

Prvo čitanje Dj 15, 1-2.22-29

Čitanje Djela apostolskih

U one dane: Sidoše neki iz Judeje u Antiohiju i počеше učiti braću: »Ako se ne obrežete po običaju Mojsijevu, ne možete se spasiti.« Kad između njih te Pavla i Barnabe nasta prepirka i raspra nemalena, odrediše da Pavao i Barnaba i još neki drugi između njih uzađu u Jeruzalem k apostolima i starješinama poradi tog pitanja. Tad apostoli i starješine zajedno sa svom Crkvom zakluče izabrati neke muževe između sebe i poslati ih u Antiohiju s Pavlom i Barnabom. Bijahu to Juda zvani Barsaba, i Sila, muževi vodeći među braćom. Po njima pošalju ovo pismo: »Apostoli i starješine, braća, braći iz poganstva po Antiohiji, Siriji i Ciliciji – pozdrav! Budući da smo čuli kako vas neki od naših, ali bez našega naloga, nekakvim izjavama smetoše i duše vam uznemiriše, zaključismo jednodušno izabrati neke muževe i poslati ih k vama zajedno s našim ljubljenim Barnabom i Pavlom, ljudima koji su svoje živote izložili za ime Gospodina našega Isusa Krista. Šaljemo vam dakle Judu i Silu. Oni će

vam i usmeno priopćiti to isto. Zaključismo Duh Sveti i mi ne nametati vam nikakva tereta osim onoga što je potrebno: uzdržavati se od mesa žrtvovana idolima, od krvi, od udavljenoga i od bludništva. Budete li se toga držali, dobro ćete učiniti. Živjeli!« Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 67, 2-3.5-6.8

Pripjev: Neka te slave narodi, Bože,
svi narodi neka te slave!

Smilovao nam se Bog i blagoslovio nas,
obasjao nas licem svojim,
da bi sva zemlja upoznala putove tvoje,
svi puci tvoje spasenje!

Nek se vesele i kliču narodi
jer sudiš pucima pravedno
i narode vodiš na zemlji.

Neka te slave narodi, Bože,
svi narodi neka te slave!
Bog nas blagoslovio!
Neka ga štuju svi krajevi svjetski!

Drugo čitanje Otk 21, 10-14.22-23

Čitanje Otkrivenja svetog Ivana apostola
Anđeo me prenese u duhu na goru veliku,
visoku i pokaza mi sveti grad Jeruzalem:
silazi s neba od Boga, sav u slavi Božjoj,
blistav poput dragoga kamena, kamena
slična kristalnom jaspisu; okružen zidinama
velikim i visokim, sa dvanaest vrata: na
vratima dvanaest anđela i napisana imena
dvanaest plemena Izraelovih. Od istoka
vrata troja, od sjevera vrata troja, od juga
vrata troja, od zapada vrata troja. Gradske

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	555	Gospodin slavno uskrsnu
Otpj. ps.:	109	Neka te slave narodi
Prinosna:	239	Danas Isus
ili:	230	Darove prinesite
Pričesna:	260	O da bude radost
Završna:	553	Uskrsnu Isus doista
ili:	559	Nek mine, Majko

»Odlazim i vraćam se k vama.«
Giotto di Bondone: *Susret Uskrsloga i Marije Magdalene* (detalj);
Bazilika sv. Franje, Asiz, 1320.

Popričesna molitva

Svemogući vječni Bože, ti nas Kristovim uskrsnućem obnavljaš za vječni život. Umnoži u nama plod vazmenog otajstva i ulij nam u srce snagu ove spasonosne hrane. Po Kristu.

su zidine imale dvanaest temelja, a na njima dvanaest imena dvanaestorice apostola Jaganjčevih. Hrama u gradu ne vidjeh. Ta Gospod, Bog, Svevladar, hram je njegov – i Jaganjac! I gradu ne treba ni sunca ni mjeseca da mu svijetle. Ta slava ga Božja obasjala i svjetiljka mu Jaganjac! Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Iv 14, 23

Ako me tko ljubi, čuvat će moju riječ, govori Gospodin: i Otac će moj ljubiti njega i k njemu ćemo doći!

Evanđelje Iv 14, 23-29

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme: Reče Isus svojim učenicima: »Ako me tko ljubi, čuvat će moju riječ pa će i Otac moj ljubiti njega i k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti. Tko mene ne ljubi, riječi mojih ne čuva. A riječ koju slušate nije moja, nego Oca koji me posla.

To sam vam govorio dok sam boravio s vama. Branitelj – Duh Sveti, koga će Otac poslati u moje ime, poučavat će vas o svemu i dozivati vam u pamet sve što vam ja rekoh. Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem. Dajem vam ga, ali ne kao što svijet daje. Neka se ne uznemiruje vaše srce i neka se ne straši. Čuli ste, rekoh vam: 'Odlazim i vraćam se k vama.' Kad biste me ljubili, radovali biste se što idem Ocu jer Otac je veći od mene. Kazao sam vam to sada, prije negoli se dogodi, da vjerujete kad se dogodi.« Riječ Gospodnja.

MOLITVA VJERNIKA

Braćo i sestre, uskrsli Gospodin svojim je učenicima obećao Očev dar – Duha Svetoga, da im on bude Svjetlo na putu vjere. S pouzdanjem u Božju dobrotu, molimo zajedno:

Obnovi nas svojim Duhom, Gospodine.

1. Prodahni mudročću svoga Duha Crkvu, zajednicu tvojih vjernika; daj da po vjernosti tvojoj riječi i svjedočanstvu ljubavi bude svima znak novoga neba i nove zemlje, molimo te.
2. Čuvaj u svetosti života papu našega Franju i sve pastire Crkve; neka njihova hrabrost u naviještanju istine i gorljivost u služenju budu svjedočanstvo da ti po svome Duhu upravljaš hod Crkve, molimo te.
3. Obnovi revnost naših svećenika: daj da uvijek budu poučljivi tvome Duhu te životom svjedoče što riječju propovijedaju, molimo te.
4. Daj da vjera tvojih vjernika bude plodna djelotvornom ljubavlju te svi koji trpe siromaštvo, bijedu i osamljenost osjete snagu kršćanskoga služenja, kojim obnavljaš svijet, molimo te.
5. Nas, sabrane u tvoje ime, oslobodi od svakoga straha i nemira; ispuni nas pouzdanjem u tebe te živeći radost i pronoseći tvoju ljubav stignemo pred vrata vječnosti, molimo te.

Bože, ljubitelju ljudi, svojom milošću ti u nama čuvaš dar vjere. Primi naše smjerne molitve i daj da snaga Duha Svetoga bude uvijek djelotvorna u našim životima. Po Kristu.

Ljubiti Isusa i čuvati njegovu riječ

Odlomak Ivanova evanđelja Isusov je odgovor na pitanje učenika Jude (ne Iškariotskoga): »Gospodine, kako to da ćeš se očitovati nama, a ne svijetu?« (Iv 14, 22). Pitanje očitovanja svojim, a ne svijetu nameće se nakon uskrsnuća. Ono će doći kao kritika kršćanstvu. Izvana. Origen donosi Celzovu kritiku po kojoj se Krist, da je uistinu bio Krist, trebao očitovati upravo onima koji nisu vjerovali u njega. Tako se kao kažnjenik i osuđenik pokazao svima, a kao uskrsli samo jednoj ženi. A trebao je zapravo sve učiniti obratno. Trebao se ukazati Pilatu, vojnicima, starješinama narodnim i svećenicima. Pitanje objavljivanja svojim, a ne svijetu, nastalo je veoma rano, pa je našlo mjesto i u Ivanovu evanđelju. Isus sam govori da se njegovo očitovanje veže uz one koji ga ljube i koji čuvaju njegove zapovijedi.

Ljubav i vjernost primljenoj riječi dva su preduvjeta potrebna da se Isus očituje. Oči koje mogu vidjeti Uskrsnuloga trebaju biti prožete ljubavlju i vjernošću Isusovim riječima. Zapravo je riječ o stavu, a ne o dva uvjeta. Ljubiti Boga i čuvati njegovu riječ ista su stvar, jer samo ljubav čuva učiteljevu riječ. Isus zato može govoriti i u negativnom tonu: »Tko mene ne ljubi, riječi mojih ne čuva.« (Iv 14, 24). Nemoguće je čuvati Isusove riječi bez ljubavi. Ljubav je pretpostavka da se njegove riječi ne iskrive. Tko njegove riječi uzme bez ljubavi, već ih iskrivljuje i postaje im nevjeran. Ljubav i čuvanje Isusovih riječi pokazuju nam da zapravo ničije riječi ne možemo dobro razumjeti i čuvati ako onoga čije su ne volimo. Dovoljno je da imam neutralan ili, još teže, negativan stav prema onom tko govori, pa da njegove riječi ne razumijem na ispravan način. Ljubav je pretpostavka razumijevanja, prihvaćanja i čuvanja riječi.

Isus svoje poučava još nečemu. Riječi koje im on govori nisu njegove. Ne samo da Isus ne inzistira na svojoj posebnosti i originalnosti, nego, sasvim suprotno od svih modernih težnja za originalnošću riječi, govori kako njegove riječi nisu njegove nego Očeve. Tim više se pokazuje njegova vjernost. On prenosi Očeve riječi na vjeran način. Nema nikakvih iskrivljenosti. To je zato što Isus ljubi Oca. Između njega i Oca struji otvorena i potpuna ljubav i ona jamči da Očeve riječi na vjeran način dolaze do onih koji slušaju Isusa. Stoga ići za Isusom ne znači ostaviti Oca, nego upravo ući u jasnoću Očevih riječi. Ljubiti Isusa i čuvati njegovu riječ znači iskusiti Očevu ljubav, ići prema Ocu i nastaniti se kod njega.

Ljubiti, čuvati riječi, doći Ocu i nastaniti se kod njega. To je put koji Isus pokazuje svojim. Ljubiti Isusa i čuvati njegove riječi znači otvoriti se Očevoj ljubavi. Otac ljubi Sina i ljubi one koji ljube Sina i čije riječi čuvaju. Takvi će doći Ocu i nastaniti se kod njega. Ovo su Isusove riječi prije odlaska.

Obećanje Branitelja

Na odlasku Isus svojim obećava Branitelja, Duha Svetoga. Njega će Otac poslati učenicima u Isusovo ime. Duh Sveti poučavat će učenike. Branitelj je jer će ih njegova pouka štititi od neznanja i zabluda. Poučavat će ih tako da će ih podsjećati na sve što im je Isus govorio. To je

način kako će Branitelj štititi učenike. Isus je govorio puno više nego što učenici mogu nositi i pamti. Trebat će im Branitelj da ih podsjeti i da im Isusove riječi sačuva u jasnoći. Branitelj ih ne će poučavati nečemu novom. Podsjećat će ih na Isusove riječi i učiti ih kako ih čuvati. Branitelj je sila sjećanja i ponavljanja.

Branitelj je Duh Sveti. On se sasvim razlikuje od duha tužitelja. Tužitelj sije sumnju i nepovjerenje među učenike. Među učenicima će se pojaviti i oni koji će optuživati svoju braću. Isus je svojim obećao Branitelja. Učenici ne mogu sami ni sačuvati Isusove riječi niti druge poučavati Isusovu nauku. Potrebna im je pomoć. Ljubav i čuvanje Isusovih riječi sada dobivaju pomoć s neba. Onako kako je Isus došao poslan od Oca, tako će doći i Branitelj. I njega će poslati Otac. Ocu je stalo da Isusovi učenici sačuvaju Isusove riječi.

Isusov mir

Isus svojim daje svoj mir. Ne daje mir onako kako svijet daje mir. Svijet daje mir tako da silom i nasiljem osigurava mir i moć. Rimska vlast nije se sustezala od ubijanja nedužnih samo da bi osigurala mir i svoju moć. Isusova osuda i smrt bit će način kako svijet osigurava mir. Isus svoj mir daje drukčije. Njegov će mir ostati nakon njegove smrti. Njegova će smrt

i uskrsnuće unijeti mir u odnose među učenicima. Nemir i strah koji će pratiti njegovo uhićenje, osudu i smrt nestat će nakon susreta s Uskrsim. Učenici će tada ponovo čuti učiteljeve riječi »Mir vama!« (Iv 20, 12.26) i njegov će mir unijeti stvarni mir u njihove živote i odnose.

Isus zna da će njegov odlazak unijeti nemir i strah u srca njegovih učenika. Zato ih već unaprijed tješi. Sprema ih. Strah je uvijek manji ako smo spremni za njegov dolazak. Kada Isus bude uhvaćen, njegovi će učenici moći prepoznati nemir i strah o kojima im je govorio. Njegove će riječi tada oduzeti moć koju nemir i strah budu polagale na njegove učenike. Isus je znao da će doći nemir i strah i već im je rekao da im se srce ne uznemiruje. Time im je dao vlast nad nemirom i strahom. Nisu mu izloženi i ne moraju biti samo pasivni promatrači i žrtve nemira i straha. Oni im se mogu suprotstaviti snagom Isusove riječi. Njegova je riječ jača od straha i nemira.

Isusova se Crkva nedjeljom sabire oko njegove riječi, kruha i vina. Tako pokazuje ljubav prema Isusu i trudi se oko očuvanja njegove riječi. Istodobno iz susreta s njime u njegovoj Crkvi pojedinci se vraćaju u svakodnevicu spremni, uz Braniteljevu pomoć, nositi se s nemirima i strahovima.

Ante Vučković

Zrnje...

Duh Sveti »poučavat će vas o svemu i dozivati vam u pamet sve što vam ja rekoh«. To obećanje Duh Sveti ostvarivat će ne samo nadahnjujući propovijedanje evanđelja nego, također, rasvjetljujući razumijevanje Kristova navještaja. Naše je znanje djelomično, a razumijevanje nesigurno. Duh Sveti jamči i osigurava trajnost Istine, brinući se da u Crkvi bude uvijek čuvana »sva istina«, koju su apostoli primili od svoga Učitelja. (usp. Ivan Pavao II., *Dominum et Vivificantem*, 4).

Uzašašće Gospodina našega Isusa Krista

Ulazna pjesma

Galilejci, što stojte
i gledate u nebo?
Ovaj Isus kao što
ste ga vidjeli da
odlazi u nebo, isto
će tako doći, aleluja.

Dj 1, 11

Zborna molitva

Svemogući Bože, obdari nas svetom
radošću i zahvalom: Kristovo
uzašašće i naše je uzdignuće, jer
smo u nadi svi pozvani u slavu, kamo
je pred nama ušao Krist, naša Glava.
Koji s tobom.

Darovna molitva

Prinosimo ti, Gospodine,
ovu žrtvu o časnom uzašašću
tvoga Sina. Podaj, molimo te,
da se po ovoj svetoj razmjeni
darova i mi vinemo
put nebesa. Po Kristu.

Prvo čitanje Dj 1, 1-11

Početak Djela apostolskih

Prvu sam knjigu, Teofile, sastavio o svemu
što je Isus činio i učio do dana kad je uzne-
sen pošto je dao upute apostolima koje je
izabrao po Duhu Svetome. Njima je poslije
svoje muke mnogim dokazima pokazao da je
živ, četrdeset im se dana ukazivao i govorio
o kraljevstvu Božjem. I dok je jednom s nji-
ma blagovao, zapovjedi im da ne napušta-
ju Jeruzalema, nego neka čekaju obećanje
Očevu »koje čujete od mene: Ivan je krstio
vodom, a vi ćete naskoro nakon ovih dana
biti kršteni Duhom Svetim«.

Nato ga sabrani upitaše: »Gospodine, hoćeš
li u ovo vrijeme Izraelu opet uspostaviti kra-
ljevstvo?« On im odgovori: »Nije vaše znati
vremena i zgrade koje je Otac podredio svo-
joj vlasti. Nego primit ćete snagu Duha Sve-
toga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci
u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve
do kraja zemlje.« Kada to reče, bi uzdignut
njima naočigled i oblak ga ote njihovim oči-
ma. I dok su netremice gledali kako on odla-
zi na nebo, gle, dva čovjeka stadoše kraj njih
u bijeloj odjeći i rekoše im: »Galilejci, što sto-
jite i gledate u nebo? Ovaj Isus koji je od vas
uznesen na nebo isto će tako doći kao što
ste vidjeli da odlazi na nebo.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 47, 2-3.6-9

Pripjev: Uzlazi Bog uz klicanje,

Gospodin uza zvuke trublje!

Narodi svi, plješćite rukama,
kličite Bogu glasom radosnim.
Jer Gospodin je to – svevišnji, strašan,
kralj velik nad zemljom svom.

Uzlazi Bog uz klicanje,
Gospodin uza zvuke trublje.
Pjevajte Bogu, pjevajte,
pjevajte kralju našem, pjevajte!

Jer on je kralj nad zemljom svom,
pjevajte Bogu, pjevači vrsni!
Bog kraljuje nad narodima,
stoluje Bog na svetom prijestolju.

Drugo čitanje Heb 9, 24-28; 10, 19-23

Čitanje Poslanice Hebrejima

Krist ne uđe u rukotvorenu svetinju,
protulik one istinske, nego u samo nebo:
da se sada pojavi pred licem Božjim za nas.
Ne da mnogo puta prinosi samoga sebe kao
što veliki svećenik svake godine ulazi u sve-
tinju s tuđom krvlju; inače bi bilo trebalo da
trpi mnogo puta od postanka svijeta. No sa-
da se pojavio, jednom na svršetku vjekova,
da grijeh dokine žrtvom svojom. I kao što
je ljudima jednom umrijeti, a potom na sud,
tako i Krist: jednom se prinese da grijehe
mnogih ponese, a drugi će se put – bez ob-
zira na grijeh – ukazati onima koji ga išče-
kuju sebi na spasenje. Imamo dakle, bra-
ćo, slobodan ulaz u svetinju po krvi Isusovoj
– put nov i živ što nam ga on otvori kroz za-
vjesu, to jest svoje tijelo; imamo i velikog
svećenika nad kućom Božjom. Pristupajmo

PRIJEDLOZI ZA PJEVANJE

Ulazna:	525.4 ili 526.4	Galilejci, što stojte
Otpj. ps.:	536	Uzlazi Bog
Prinosna:	231	Jedan kruh
ili:	XIV	Evo nas, Oče
Pričesna:	542.4	Evo ja sam s vama
ili:		Evo ja sam s vama (ŽV 4-2006)
Završna:	563	Kako krasno svršuje se

»I dok ih blagoslivljaše, rasta se od njih i bi uznesen na nebo.«

Beato Angelico, motiv s vratnica ormara za riznicu bazilike »Santissima Annunziata«, 1451.-1453.: (Muzej S. Marco, Firenze).

Popričesna molitva

Svemogući vječni Bože, ti nam već ovdje na zemlji daješ udjela u nebeskom slavlju. Upravi, molimo te, kršćanska srca k nebu, gdje Krist kao prvi čovjek sjedi tebi s desna. Koji živi.

MOLITVA VJERNIKA

Krist Gospodin svojim je uskrsnućem uzašao u slavu Očevu da bi nama pripremio mjesto u vječnosti. S pouzdanjem zazovimo Krista Gospodina, zajedno govoreći:

Učvrsti nam nadu u vječnost, Gospodine.

1. Ti si pred očima učenika uzašao u slavu neba: daj da Crkva, zajednica tvojih vjernika, radosno živi dar vječnosti te svijetu pruža ljepotu tvoga kraljevstva, molimo te.
2. Ti si svoj narod povjerio službi pastirā: rasvijetli ih svojim Duhom da budu mudri učitelji i požrtvovni predvodnici tvoje Crkve na putu kroz svijet, molimo te.
3. Ti si iz trpljenja i smrti uzdignut u novi život: rasvijetli svjetlom vječnosti patnje onih koji trpe i pomози im sačuvati radost života, molimo te.
4. Ti si prije uzašašća k Ocu svoje učenike učvrstio u vjeri: obnovi vjeru ove svoje zajednice; daruj nam pouzdanje u tebe i usmjeri nam život putem spasenja, molimo te.
5. Ti si svima koji vjeruju pripremio mjesto u vječnosti: primi u nebesko blaženstvo sve naše pokojne, molimo te.

Gospodine Isuse Kriste, svojim uzašašćem k Ocu postao si na nov način prisutan među nama. Rasvijetli nam pogled vjere da uvijek umijemo prepoznati tvoju blizinu te naš život bude put k slavi koju si nam pripremio. Koji živiš i kraljuješ u vijeke vjekova.

stoga s istinitim srcem u punini vjere, srda-
ca škropljenjem očišćenih od zle savjesti i
tijela oprana čistom vodom. Čuvajmo nepo-
kolebljivu vjeru nade jer je vjeran onaj koji
dade obećanje.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Mt 28, 19a.20b

Podite i učinite mojim učenicima sve
narode, govori Gospodin; ja sam s vama
u sve dane – do svršetka svijeta.

Evanđelje Lk 24, 46-53

Dok ih blagoslivljaše, uznesen bi na nebo.

Svršetak svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Reče Isus svojim učenicima:

»Ovako je pisano: 'Krist će trpjeti i treći
dan ustati od mrtvih, i u njegovo će se ime
propovijedati obraćenje i otpuštenje grijeha
po svim narodima počevši od Jeruzalema.'
Vi ste tomu svjedoci. I evo, ja šaljem na vas
obećanje Oca svojega. Ostanite zato
u gradu dok se ne obučete u silu odozgor.«
Zatim ih izvede do Betanije, podiže ruke
pa ih blagoslovi. I dok ih blagoslivljaše,
rasta se od njih i uznesen bi na nebo.

Oni mu se ničice poklone pa se s velikom
radosti vrata u Jeruzalem te sve vrijeme
u Hramu blagoslivljahu Boga.

Riječ Gospodnja.

Život na zemlji oblikovan vječnošću

Na pamet mi dolaze riječi koptskoga monaha koji kaže da ljudi danas puno razmišljaju o svome stalnom prebivalištu na zemlji, a za velik dio kršćana život u nebu nije ništa drugo doli neki dodatak zemaljskomu životu. Život u nebu bio bi tek maglovit *post-scriptum* knjizi koja je sastavljena od poglavlja ispisanih na zemlji. No, istina je baš suprotna. Naš život na zemlji više je nalik *predgovoru* i uvodu u onu knjigu koju tvori život onostranosti. Može zazvučati prejednostavno ako se primijeti da previše mislimo na život na zemlji, a premalo na život nakon smrti, ali ostaje činjenica da smo skloni te dvije životne zbilje odijeliti. Sveto pismo u svojoj sugestivnoj snazi progovara o kontinuitetu života, bez obzira na stanoviti rez, cezuru na kraju vremena. Zbog toga u Vjerovanju ispovijedamo da vjerujemo u »život vječni«, a ne tek u neki život s druge strane, u nejasan budući život. Time želimo potvrditi da naš život na zemlji mora biti oblikovan vječnošću. Ovdje, u našem vremenu i u našoj slobodi, započinjemo živjeti odrednice življenja koje nadilazi naše zemaljske ograničenosti.

Podnositi pogled neba

Svetkovina Uzašašća stavlja pred nas, na prisutniji i životniji način, viđenje neba. Znamo da bi se naš zemaljski život u bitnome mijenjao ako bismo imali pogled usmjeren prema nebu. Uzašašće nam objavljuje kakva je budućnost koju je Bog pripremio svojoj djeci. U Isusu Kristu, onomu koji je okusio svu gorčinu i ljepotu utjelovljenja, koji ju je živio do krajnjih granica zemaljskoga, promatramo sebe, dar koji nam Bog nudi, pogled i uvid u zbilju neba. Dok se pitamo kako će izgledati život onoga što oko nije vidjelo, uho čulo, a ljudsko srce osjetilo, u vjeri nam je dano 'gledati' prostor zajedništva s Kristom, iako *in speculum et in enigmate*, u zrcalu, kako kaže sveti Pavao. Ta nam je sigurnost u vjeri – pomučena kušnjama i patnjom – dana da bismo živjeli radost već na zemlji.

Nije nam teško zamisliti iznenađenost i čuđenje apostola koji su doživjeli iskustvo Isusova odlaska; nije nam daleka tuga rastanka, onaj prikovan pogled za dragom osobom koja odlazi od nas. Iz toga motrenja apostole budi glas dvojice ljudi u bijeloj odjeći: Što stojite i gledate u nebo? Kršćanin svoj pogled ne smije prikovati za nebo do te mjere da ne vidi čovjeka, da zaboravi obzorje zemlje. I sâm Isus ih šalje propovijedati Radosnu vijest svakomu stvorenju. Umjesto da ukočeno promatramo ono što nas očekuje nakon zemaljskoga puta, umjesto da pogled zaustavimo na nebu, Krist nas poziva da budemo donositelji neba drugim ljudima, da se na nama kršćanima zaustavi pogled onih kojima su oduzeta, zatamnjena obzorja života.

Biti zagledani u nebo u kršćanskome smislu znači uvijek nositi u sebi konačni cilj, biti svjestan da naše konačno boravište nije zemlja, da naše navezanosti na ovaj život sprječavaju istinsku oslobođenost, nutarnji mir i radost ne samo nas, nego i drugih ljudi. Znamo dobro koliko je zahtjevno, ali važno, podnositi pogled neba. Živimo u vremenu u kojemu se sve želi sniziti i poniziti; obescijeniti do zemaljske prašine; čovjeku spustiti glavu da vidi samo sebe. Novo je tisućljeće započelo čudnim nastojanjima da se ljudima oduzmu snovi, ljepota, pozvanost u zbilju koja otvara prostor besmrtnosti.

Bez neba zemlja nema okusa

Današnja svetkovina želi nas trgnuti iz ukočenosti, ali ujedno i potaknuti da ne zaboravimo nebo. Što stojite i gledate zemlju? Bog je u Kristu svijetu dao novu povijest. U njemu počinje živjeti novo nebo i nova zemlja. Nismo više uronjeni u

Uzašašće i zagledanost u Vječnost.

Ilustracija iz Biblije Matthäusa Meriana, 1629.

povijest koja nema svoga ishodišta ni svoga dolazišta; nismo žrtve neprijateljskih sila ili slučajnosti. Gospodin je naše nebo i naša sigurnost. On svojim učenicima, nama, daje poziv i moć da s njime gradimo novi svijet. Daje nam nov govor ljubavi, protiv svega što dijeli i unosi mr-

žnju; daje nam snagu utjehe za sve naše tjeskobe i poraze; lijek protiv otrovnih prijetnja života; daje nam privlačnost neba da se ne utopimo u ružnoći zemlje.

Svaki naš izbor u sebi sadrži privlačnost i odgovornost. Postoji nešto što nas privlači i istodobno odvlači od nečega; postoji nešto što šapće riječi ljubavi, što ti daje živjeti i što govori: *idi ovim putem*. Svaki je poziv utemeljen na ljepoti i zaljubljenosti; na onome što osjećaš da je tvoje, bez čega ne možeš; što ti daje da budeš uistinu ti. Danas nam Bog govori da bez neba ne možemo. Niti jedan dio našega življenja bez neba nema okusa. Mi kršćani pozvani smo svoju zaljubljenost u nebo provlačiti kroz sve pore življenja. Na nama je da ne dopustimo umiranje ljepote neba. Boga se može slijediti samo,

ako postoji privučenost ljepotom. Naše euharistijsko slavlje postaje obala nebeske ljepote.

»Gospodin Isus... sjede zdesna Bogu.« On ne ulazi u neki prostor, nego u novi suodnos u kojemu naše riječi nisu dovoljne. Ići u nebo, biti u nebu, znači biti s Bogom, ostati s njim zauvijek. Kristovo uskrsnuće i uzašašće ispunjavu svaku zemaljsku prazninu. Spojivši razdijeljeno, iscijelivši napuknuto, Kristovo nam uzašašće daje da budemo s Bogom. *Tko uzvjeruje, spasit će se*. Svatko je od nas susreo Krista, a Uzašašće nam govori da svatko od nas susreće nebo i nitko više nema pravo reći: Bog ne poznaje moju tugu i bol; ili: Što ima Bog s mojim životom? Poznaješ tegobe svoga rada do muke preživljavanja? I Bog ih poznaje. Poznaješ radost slavlja? I Bog ju poznaje. Potporu prijateljstva i neljudske osude? I Bogu su blize. Poznaješ, konačno, razornost smrti? Bog je po Kristu kroz nju prošao i ponudio nam život.

I kada na pitanje o smislu života pokušamo prebrzo reći da život nema smisla, zastanimo i – gledajući zemlju – tražimo tragove ljepote neba koja živi u našim životima. Ljepota je ponajprije darovana i samo naizgled besmislena. Ljepota pobjede uskrsnuća, kojega smo i mi di-
onici, progovara o vječnosti i našoj pozvanosti da budemo s Bogom.

Ivan Šaško

Krist je svojom smrću i uskrsnućem prešao u novo stanje, koje apostol Pavao izražava riječju da je »Gospodin Duh« (usp. 1Kor 15, 45). Zbog toga Krist može, ne razarajući bit čovječstva, ne dokidajući intimu ljudskoga života niti dirajući dostojanstvo osobe, prebivati »u« vjerniku – kao uzor koji ga oblikuje, kao sila koja ga upravlja, kao uporište i mjesto njegova života. U svakome se kršćaninu nanovo odvija Kristov život, u skladu s njegovim prilikama i osobnošću. Tek kada Krist zaživi u vjerniku, čovjek postaje slobodnim za svoje iskonsko čovječstvo. Ovo je zajedniško djelo Duha Svetoga, počevši od dana Pedesetnice. Kada od kolebljivih Isusovih učenika koji još ništa ne razumiju, čini kršćane i apostole, pa sve do danas, kada okuplja nove učenike po vjeri i krštenju. Na taj se način vjernik suobličuje živoj Kristovoj stvarnosti.

Romano Guardini, *Posljednje stvari*, 86-87.

Zrnje...

Slika Isusova »uzašašća na nebo« jest objavljenje istine da je Raspeti i Uskrsli postao dionikom Božjega kraljevanja nad svijetom. Nebo i oblak slike su uzvišenosti, skrivenosti i nedohvatljivosti; govore nam da Bog izmiče našim htijenjima i želi za raspolaganjem »u korist« ovoga svijeta. Nebo i oblak govore o Božjoj svemoći, o ruci u kojoj drži sav svijet. Njegovo »uzvišenje« otkriva istinu o prolaznosti svijeta i o čovjekovoj upućenosti prema vječnosti, koja je u Bogu. Uzašašće tako postaje svakodnevan put uzdizanja i prijanjanja uz Krista.

Molitve za svećenička i redovnička zvanja

Molitva pape Franje za Svjetski molitveni dan za duhovna zvanja 2016.

O če milosrđa, koji si svoga Sina predao za naše spasenje
i trajno nas podupireš darovima svoga Duha,
podari nam žive, gorljive i radosne kršćanske zajednice,
da budu vrela bratskoga života
te u mladima bude želju da se posvete Tebi i djelu evangelizacije.
Podupri te zajednice u njihovu nastojanju
da ponude odgovarajuću katehezu zvanja
i putove posebnog posvećenja.
Udijeli mudrost za potrebno razlučivanje zvanja
tako da u svemu zasja veličina tvoje milosrdne ljubavi.
Neka Marija, Isusova Majka i odgojiteljica,
zagovara za svaku kršćansku zajednicu,
da, postavši plodnom po Duhu Svetom,
bude izvor pravih zvanja u službi svetoga Božjeg naroda.

Molitva sv. Ivana Pavla II. za duhovna zvanja

O če sveti, vječni izvore života i ljubavi,
koji u čovjekovu životu pokazuješ odsjaj svoje slave
i u njegovo srce stavljaš sjeme svoga poziva,
ne daj da itko, zbog našega nemara, taj dar zanemari ili izgubi,
već da svi mogu velikodušno hoditi prema ostvarenju tvoje ljubavi.
Gospodine Isuse, koji si na svome hodočašću putovima Palestine
izabrao i pozvao apostole i povjerio im zadaću
da naviještaju evanđelje, poučavaju vjernike i slave bogoslužje,
daj da i danas u Crkvi ne nedostaje brojnih i svetih svećenika,
koji će svima nositi plodove tvoje smrti i tvoga uskrsnuća.

Duše Sveti, koji posvećuješ Crkvu trajnim izlivanjem svojih darova,
usadi u srce pozvanih na posvećeni život
duboku i snažnu predanost tvome Kraljevstvu
te s velikodušnim i bezuvjetnim »da« stave svoj život u službu Evanđelja.
Presveta Djevice, koja si bez oklijevanja ponudila samu sebe Svevišnjemu
za ostvarenje njegova nauma spasenja,
ulij pouzdanje u srca mladeži da uvijek bude revnih pastira
koji će voditi kršćanski narod putem života,
i posvećenih duša koje će u čistoći, siromaštvu i poslušnosti
znati svjedočiti osloboditeljsku prisutnost tvoga uskrsloga Sina. Amen.

Molitva pape Ivana Pavla II. za Svjetski molitveni dan za duhovna zvanja 2001.

INFORMACIJE I NARUDŽBE:

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL

Ksaverska cesta 12a, 10000 Zagreb • tel.: +385 (0)1 5635 050 • faks: +385 (0)1 5635 051

e-mail: pretplata@hilp.hr • www.hilp.hr

Naša izdanja

NARUDŽBE

e-mail: narudzbe@hilp.hr

tel: +385 (0)1 5635 050

faks: +385 (0)1 5635 051

živo vrelo

List izlazi 13 puta godišnje. Cijena pojedinog primjerka: 13,00 kn. Inozemstvo: 3,70 EUR; 4,50 CHF; 6,20 USD; 6,20 CAD; 7,50 AUD

Godišnja pretplata: 169,00 kn. Inozemstvo: 48 EUR; 58 CHF; 80 USD; 80 CAD; 97 AUD • BiH, SRB, MNE: 36 EUR

Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku:

Privredna banka Zagreb, d.d. – IBAN: HR8823400091110174994

model plaćanja: 02 – poziv na broj: upisati pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo:

Privredna banka Zagreb, d.d. – 703000-012769

SWIFT: PBZGHR2X – IBAN: HR8823400091110174994

